

ŽIVLJENJE IN SVET

13

27. septembra

Knjiža 10.

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — Amerika in ostalo inozemstvo letno 1 ½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5.

VSEBINA št. 13: Dr. Rudolf Kolarič: Fran Levstik. — Dr. Anton Slodnjak: Ali je Tugomer res Jurčičev? — Vladimir Levstik: Fran Levstik in naša književnost. — Božidar Borko: Fran Levstik o odnosu do Srbov in Hrvatov. — Fran Levstik in Franja Koširjeva. — Dr. Anton Debeljak: Zapiski ob Levstikovem Zbranim delu 3. zv. 1931. — I. Koštičič: Srbski Martin Krpan. — Tomo Zupan o Levstiku.

Fran Levstik

Pismo o Špeli

Kmet je pa srečen človek, lej. Pridela pšenice, pridela ječmena in debeljače; pa kar sam ne more snesti, mu pa drugi pojedó. Jaz ne pridelujem nič, pa vendar moram živeti.

»Kako pa živiš?«

Prekletó slabo, daravno sem začel trebuh rediti, česar pa nisem jaz kriv, ampak Špela, ki se po naši mastni kuhinji vrti. Vidiš to je kuharica to! Naš tata so djali: »Taci! je malo od Postojne do Razdrtega, od Gabrika do Ricmanov. O saj vém, kaj praviš, ko bereš moje vrstice: »Kaj mi je do vaše špela? Obetal si mi pisati, kako si potoval po Gorenjskem in sam Bog zna kod; zdaj mi pa tvežeš take reči, da niso za tovor, ne za voz.«

Preljubi moj Ice, stoj! To je vse drugače, kakor ti misliš. Naša kuharica je smetana in cinek vseh kuharic na zemlji in uže samo zato je pred samim Bogom in pred ljudmi vredna, da ti vse od konca do kraja popišem, kakošne lastnosti nosi po svetu. Ti bi jo morda celó vzél, da ti ne brani sukňna. Zame ne mara, akoravno več ni v kuhinji piskra ne kuhavnice, da ne bi bil naredil na njo soneta ali gazele. Davi sem v laški meri delal pesem od kuhinjskega ražna, pa ni še dovršena. Tata so rekli: »To bo vse kaj družega, kakor Vilharjevo ščegljanje, v katerem le metulji frfolé, rože in cvetice vonjajo, slišati pa ni družega, razun samih tic. Pri meni diši po sami pečenki in po mastni juhi, po samih klobasah, mesenih in krvavicah, po ocvrtih jetracah, po česnu in čebuli. Glej, dragi Ice moj! Teh in taci! reči kraljica je moja ljuba špela. Ognjišče je njen prestol, kuhavnica njeno žezlo in čepnja podnožje njenih trikrat blazih nog. Živ pevec na

svetu še ni tako proslavil žive ženske duše, kakor jaz menim svojo špelo v tej pesmi, ki ne bo imela menj od pet tisoč vrstic, ako jo kdaj končám, kar je pa še v božjih rokah. Naj bođe kakor koli hoče, v špelo sem tako zaljubljen, da ne morem nobeno božjo noč v postelji zatisniti obéh očes; to se vé, da lažejo moji nasprotniki, da z lévim uže mežim, preden se odenem, pa saj dobro veš, kako sovražnik vedno pazi, koga bi požrl. Čeravno tako gorim za svoje prekuhinjsko špelce, pa vendar me celo noče pogledati ne, ampak raje se zapeljivo smehljá našemu kravarju Tomincu, kateremu pravimo tudi oče Kogi. Stari so uže dobrih sedemdeset, pa vendar še niso pozabili, kako se ženskim streže. To je uže navada, preljubi Ice, da se zvestemu srcu redko srce odpre, zatoraj tudi špeli ne morem zameriti. Ali pozabiti mi je pa tudi ni mogoče. Kako bi ti jo rad popisal, da mi peró ne obnemore pod blagodejno težo njene lepote! Vendar naj poskusim, zakaj tudi volja je hvalna, kader so moči preslade.

Moja špela na visokosti ni podobna tisti velikanski deklici, ki je z levo nogo stala na šmarni gori z desno pa na ljubljanskem gradu ter prala v Savj srajce in plenice; sovražniki mraje ljubice — te so tisti, za ktere ni marala — pravijo celó, da ni večja od mernika, toda kaj tacega zopet ne, saj vendar vsak pošten človek z otroci in ženo lahko podpriča, da meri pet pedí in tri palce. Ako se ne šteje med vélike, pa vsaj to nekaj velja, ker ni tanka, ko glista, in zato so zopet hudobni jeziki trdili, da so oče Kogi uže posekali oreh, kar je pa grda laž. Ona je v pametnih letih, v kterih več

Nadaljevanje na predzadnji strani.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 13.

LJUBLJANA, 27. SEPTEBRA 1931.

KNJIGA 10.

FRAN * LEVSTIK

V les vrezal E. Justin.

Spominu Frana Levstika
ob stoletnici njegovega rojstva
uredništvo in lastništvo

Dr. Rudolf Kolarič

Fran Levstik

Z gradbo slovenske kulture drži pokonci nekaj mogočnih stebrov, ki bodo stali vsaj toliko časa, dokler bo na svetu dihal še kak Slovenec. Eden izmed teh stebrov,

Dr. Rudolf Kolarič

prav posebno trden in svetel, je Fran Levstik. Dala nam ga je okolica Velikih Lašč, to je tisti kos naše Dolenjske, ki je pet let za njim podaril Slovencem tudi Jos. Stritarja, nekaj več kot tri sto let prej pa početnika slovenske kulture Primoža Trubarja. Sami svobodoljubni in samozavestni duhovi so bili to, kakor je krepko in ponosno vse tamkajšnje ljudstvo.

Fran Levstik se je rodil 28. septembra 1831 v Retjah pri Velikih Laščah. V hiši ni bilo bogastva in živeli so skromno, a zadovoljno, posebno v tistih časih, ko življenje niti v mestih ni bilo tako razvito, kot je danes na deželi, in ni poznalo toliko telesnih in duhovnih potreb. Mladi Francè je rasel med preprostim ljudstvom, ki je mirno živelo v svojih vra-

žah, vérovanjih, duhovih, strahovih, dovtipnosti. Nepokvarjeno ljudstvo je imelo tudi nepokvarjen jezik, ki se ga je Levstik vedno trudil spoznati do vseh podrobnosti.

Oče je dal svojega sina za tri leta v vélikolaško ljudsko šolo, nato pa dve leti na ljubljansko normalko. Zaradi težke bolezni je moral l. 1844. po par tednih zapustiti I. gimnazijski razred in ostati doma; a naslednje leto se je vrnil v gimnazijo in jo nekaj zbog svoje očesne bolezni, nekaj pa radi svoje trme končal brez mature l. 1853.

V šolah je bil skoraj ves čas odličnjak, zlasti pa v jezikih. Nekoliko slabši je bil v realnih predmetih, posebno v matematiki. Kot skoraj vsi znamenitejši slovenski možje, tako je tudi Fran Levstik nekaj let stanoval v Alojzijevišču, kjer je bil po Stritarjevem pripovedovanju »dasi stoprav v četrtem razredu, pravo duševno sredotočje, duša vsemu življenju in gibanju v tem zavodu«. V znanju slovenskega jezika pa je med dijaki že v gimnaziji veljal za najvišjo avtoriteto. Kot petošolec je l. 1850. v »Sloveniji« objavil svojo prvo pesem. Da se je pridno bavil s slovstvom, dokazuje Stritar, ki omenja, da je že v alojzijeviški dobi (od 3.—5. gimnazije) spisal dva dramatska prizora, ki ju je z dijaki tudi sam igral. Iz Stritarjevih opazk se dokaj jasno vidi, kako točne nazore o drami in dramatskih značajih je že takrat imel Levstik. Moral je že takrat prav pridno študirati poetiko in sploh slovstvo ter ogromno čitati. Njegov slovenski literarni nazor se je v svojem bistvu in zametku vsekakor že tedaj izoblikoval. Na gimnaziji se je Levstik učil tudi srbskohrvatskega jezika ter znal najlepše junaške pesmi prve Vukove zbirke na pamet. Veliki Vukov vpliv na Levstika sega torej tudi že v to dobo. Zato mislim, da je tudi njegov program glede slovenskega jezika in literature, kot ga je razvil v »Popótovanju iz Litije do Čateža«, v prvi zasnovi nastal že v gimnaziji. Pozneje ga je Levstik le nekako po-

globil, izčistil in razširil. Na to poglobil, čiščenje in širjenje so pač mnogo vplivali tudi nemški pisatelji: Goethe, Heine, zlasti pa Lessing, s katerim ima v marsičem slično usodo in boj. Prav gotovo pa se je Levstik šolal v Lessingovem kritizmu, dasi je imel že po naravi v sebi mnogo znane dolenske ugovorljivosti, ujedljivosti in dovtipnosti. Svojo pesniško struno pa si je od prvih početkov vzoroval zlasti na Prešernu. Mogočno so nanj vplivali tudi dogodki burnega leta 1848.

Po končani osmi šoli je Levstik šele v jeseni l. 1854. odšel v Olomuc, kjer je vstopil v bogoslovnico nemškega viteškega reda. Na Češkem se je v najkrajšem času dodobra priučil češčini, se seznanil s češkim političnim in kulturnim življenjem ter prevel v slovenščino znani Hankov »Kraljedvorski rokopis«. A iz njegovega mirnega olomuškega življenja ga je kmalu vrgla znana slovenska zloba in zavist. V Ljubljani so namreč po Levstikovem odhodu l. 1854. pri Blasniku izšle njegove pesmi. Drobna knjižica je bila to, a je mladino tako prijetno vznemirila in navdušila, da je povzročila v šoli pravi prevrat. Toda gimnazijski katehet Anton Globočnik je smatral te pesmi za nevarne mladini, domovini in veri. Stritar pripoveduje precej nadrobno, kako so dijakom v šoli pesmi z zvijačo konfiscirali, kako so prisilili tiskarja in založnika, da je še vse neprodane izvide dal zapreti in zapečatiti. V tem zaporu so pesmi ostale do l. 1866. To pa katehetu Globočniku še ni bilo dovolj; denunciral je Levstika tudi pri vodstvu bogoslovja v Olomucu, ki ga je kljub izvrstnemu napredovanju odpustilo iz bogoslovja, ker je pač verjelo katehetovemu poročilu, da so pesmi bogokletne, nejeverne, razuzdane, pohujšljive i. pod.

Težko je bilo Levstiku slovo od Olomuca, zlasti od sošolcev. Napotil se je peš na Dunaj, kjer je hotel poslušati tehniko, a ga ni veselila. Rajši je hodil k Miklošičevim predavanjem in v obiske k Vuku Stef. Karadžiću. Ko pa mu je zmanjkalo denarja — v Olomucu so mu dali 100 gold. popotnje — se je napotil peš v domovino. V Mariboru je, kot je pravil Stritarju, vrgel zadnji svoj krajcar v Dravo. Po vrnitvi je nekaj časa stanoval pri svojem sosedu in prijatelju Jožefu Oblaku v Retjah, občeval tu mnogo z ljudstvom ter drugoval s prijateljem Stritarjem. Na ponudbo grofa Rudolfa Paceta, naj pride poučevati njegove otroke, se je napotil jeseni l. 1855. na grad

Turn pri Sv. Križu pod Zaplazom. Skrbno in nekoliko ostro je učil in vzgajal svojih petero učencev. V prostem času pa je studiral in spoznaval ljudstvo, kar mu je bilo v posebno veselje. Tu je našel tudi znamenite dolenske tipe za svoje »Popótovanje iz Litije do Cateža«. Aprila 1858 pa je Pace iz še ne popolnoma jasnega vzroka kar na hitrem odpovedal Levstiku službo. Pacetova nagla odpoved ga je hudo zadela. Do svoje nove učiteljske službe pri Vilharju na Kalcu (jeseni 1858) je zopet bival pri svojem prijatelju Oblaku v Retjah.

Na Turnu je Levstiku cvetela tudi ljubezen do Zidarjeve Tone, ki je dala novega poleta njegovi poeziji, zlasti ljubezenski liriki, katera je s tem postala resničnejša in odkritosrčnejša.

Omenili smo že, da je Levstik zelo veliko občeval s preprostim ljudstvom, poslušal in študiral njegov način govora, njegovo mišljenje, običaje, šege, navade, razvade i. pod. Veliko se je v vsem tem času bavil tudi s slovstvom in razmišljal, kako naj bi se dvignilo, izboljšalo in izpopolnilo slovensko slovstvo, ki v prozi še niti pravega začetka ni imelo. Premišljal je tudi, kako je treba prav slovenski, t. j. v duhu slovenskega jezika pisati. Prišel je do spoznanja, da se je za vse to treba učiti jezika in naroda. Vse svoje nazore o narodnih običajih, nošah, vražah, o raznih dolenskih dobrih in slabih navadah, o literaturi in jeziku je podal v svojem znamenitem spisu »Popótovanje iz Litije do Cateža« (1858). Slovenski literarni program je Levstik tukaj razvil tako podrobno in ga postavil na tako trdno in zdravo narodno podlago, da so se poznejši slovenski pisatelji kar desetletja po njem ravnali, zlasti pa Jurčič. Zanimivo je namreč, da so se vse povesti, ki so nastale iz tega Levstikovega literarnega evangelija, zelo priljubile narodu. Razumljivo je to pač zato, ker opisujejo resnično domače življenje in rišejo zlasti razne žive narodne tipe (desete brate, rokovnjače, izgubljene študente, vojaške ubežnike, tihotape i. pod.), preprosto ljudstvo pa itak samo rado tipizira. Iz povedanega torej sledi, da Levstiku v tem potopisu ni šlo za samo pot, marveč zgolj za okvir in tehnično sredstvo, da je lahko izrazil svoje, gori navedene nazore.

Težave, ki jih je Levstik pri svojem pisanju čutil glede pravilnosti jezika, so ga napotile, da se je začel podrobneje baviti z jezikom ter ga študirati najprej v ljudstvu samem. Iz tega se mu je potem

razvilo tudi čisto znanstveno zanimanje za jezik, ki ga je vsega prevzelo skoraj za vse življenje. Sam toži o tej spremembi takole:

»Vabila nekda me je pevska slava,
Ko v prsih čutil žar sem še goreti;
A! govorn čist bil mi je težava!

Potem življenja pol sem ž njim se vpiral,
Kder mi iz vrelcev pravih je izviral;
Zdaj pel bi, pa se več ne morem vneti!«
(Spisi I. 214.)

Vendar pa je to svoje stališče in zanimanje za jezik tudi vneto zagovarjal, ta-

katerem je za slovensko slovstvo ob enem poudaril nujno potrebo stroge, toda stvarne in pravične literarne in jezikovne kritike. V tem delu je na njegov jezikovni nazor še veliko vplival Vuk Stef. Karadžić; čim bolj pa se je poglobljal v velika Miklošičeva dela, tem bolj se je odmikal od živega jezika ter hotel naposled knjižno slovenščino popolnoma preustrojiti po stari cerkveni slovanščini in etimologiji. V »Napakah« je proglašal načelo: »Jezik ni kar bodi; ne smé ga vsakdo po svoje ugnitati in kršiti — jezik ima trdna pravila, ima gotove meje; uči se, išči, ali pa v kot vrzi pero!«

Hiša, ki stoji na mestu nekdanjega lesenega Levstikovega rojstnega doma

ko n. pr. v sonetu »Jezik«, kjer pravi, da so mu tovariši očitali, da mu je pevsko žilo umorila učenost Kvintilijanov. Levstik pa jim dobro odgovarja:

»Kakó so pač neumno modrováli!
Ak njím beseda rajša bi služila,
Desetkrat lepša bi njih pesem bila,
Ker lili bi, a ne trdó kováli.«

In še jim pravi, da ni nikdar pevca brez jezika, kot ni vojaka brez orožja, ne ptice v gozdu brez peroti, ne ribe v vodi brez plavuti.

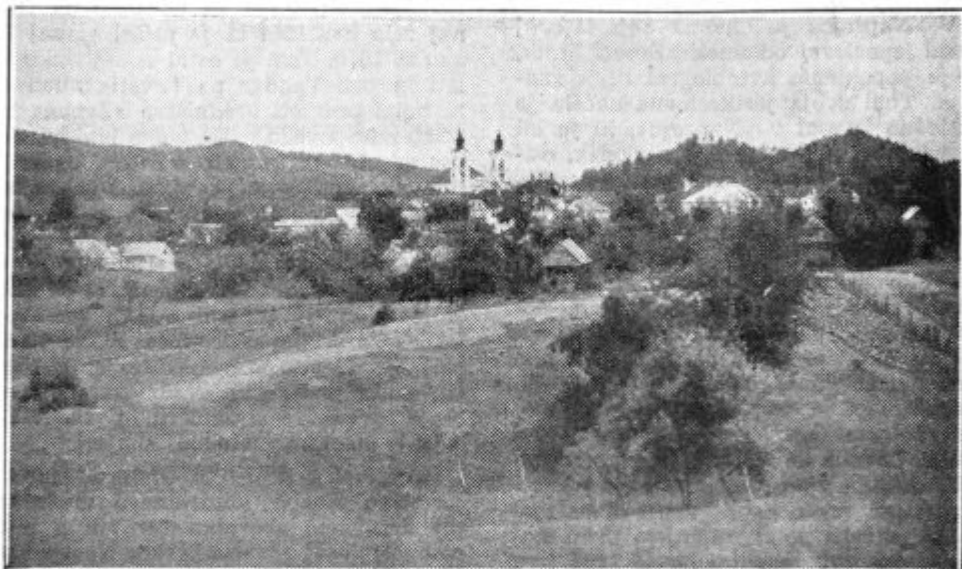
Svoja teoretična jezikoslovna dognanja, pri katerih se je spočetka naslanjal največ na živi narodni jezik svojega rojstnega kraja in manj na Miklošičeva dela o staroslovenščini in slovanskih jezikih, je najprej objavil v svojem znanem spisu »Napaké slovenskega pisanja« (1858), v

Pozneje pa je v svoji, naravnost bolesteri strasti po pravem slovanstvu, ki ga je iskal v jeziku, mišljenju, poeziji in dejanju, prišel tako daleč, da je delal slovenskemu jeziku veliko silo. Hotel ga je popolnoma ukleniti v starocerkvenoslovenska pravila. Proti vsej jezikovni tradiciji se je povzpél tako daleč, da je na ljubo širšemu slovanstvu in v opreki proti srbohrvaščini zahteval za slovenski gledališki izgovor yelo elanje. Od njega ga je pač pozneje prevzel Sket v 6. izdajo Janežičeve slovnice, ki tudi zahteva elanje kot nekaj omikani, parlamentarni izgovor. Večino njegovih prenapetih jezikovnih nazorov ima že njegova slovnica (Die slowenische Sprache nach ihren Redetheilen. Laibach, 1866). Naravni jezikovni razvoj je Levstik pri nas precej zavrl in se je p. Škrabec pozneje veliko

trudil, da bi ga spravil v pravi tir. A vendar še danes strašijo v slov. knjižnem jeziku nekatere, samo Levstikove oblike.

Istega leta (1858.) kot Popótovanje in Napake je izšel še en slovit Levstikov spis, ki ga pozna vsak ljudskošolski otrok; to je Martin Krpan z Vrha. Z njim je tedanjim slovenskim pisateljem pokazal, kako je treba pisati slovenske povesti iz ljudstva za ljudstvo; obenem pa je v njem obračunal z dunajskim dvorom in njegovo oholo gospodo, ki pozna Slovenca samo, kadar ga potrebuje, a mu sicer ne da njegovih pravic. Lepo je ob Krpanu narisal tudi narodni značaj Slo-

posla, je odšel l. 1861. v Trst za tajnika k novo ustanovljeni »Čitalnici«. A tudi tukaj Levstiku ni prijalo; bil je ob slabi plači še brez pravih prijateljev in preveč zapuščen. Le svoj jezikoslovni študij je v tem času močno poglobil. V jeseni l. 1862. je prišel zopet v Ljubljano, da bi tukaj urejeval Vilharjev politični list »Naprej«. Le-ta je začel izhajati z novim letom 1863. Kako visoko je Levstik smatral svoj novinarski poklic, priča njegov »Razgovor« o novinah (Spisi V, 86 ssl.). V njem govori sicer največ o jeziku in pisavi, torej o glavnem novinarskem orodju, da se po

Pogled na Velike Lašče

Skozi podolje za cerkvijo med Malo goro (na levi) in Sv. Rokom (na desni) držita cesta in železnica proti Ribnici. Vrh klanca stojijo Dolenje Retje

vencev, ki se svoje moči in sile niti prav ne zavedajo, še manj pa jo znajo porabiti sebi v prid.

V tem času je Levstik spisal po navodilih in izkušnjah svojega prijatelja Oblaka (in lastnih; pri Pacetovih je tudi sam čebelaril — Pirjevec, Levstikova pisma, str. 273) še Bučelstvo, ki pa do sedaj še ni bilo natisnjeno. A kakor imajo skoraj vsi Levstikovi spisi satirično ost, tako ima baje tudi ta spis poleg čebelarskega nauka še nek drug smisel.

Pri Vilharju, kamor je prišel, kot smo gori navedli, na jesen l. 1858., je Levstik učil, »lasal, klečat deval in svarjen in križan bival dve leti, pet mesecev in tri dni« (Deseti brat). Ko se je naveličal tega nevhvaležnega

Levstikovo izrazim. Naj navedem tukaj izredno zanimiv odlomek iz tega »Razgovora«: »Vemo, da novinar ne utegne dolgo pretehtovati, kako bi to ali to povedal, ker njemu je misel prva in glavna stvar, posebno v naglici, ktera ga malo pa vedno priganja. Če torej nima svoji misli primerne, ustrezajoče besede, čuti se v nevolji, in zategadelj se često zgodi, zlasti pri nas, da zapiše, kakor mu samo uide iz tužnega peresa, posebno kader v prokletih slovarjih ne zaleze iskane pomoči. Kdor ni k novinar za brašno prinesel trdnega jezikovnega znanja, v zadregi jame po vseh kotih svoje glave pometati, kako bi to ali to rekel, a če poleg vsega truda ne izmète nič, zamiži ter sam skrotoviči besedo, kakor jo mora.

O tacih prilikah se naš jezik bogati s klasičnimi izrodki in izmenami, neznanimi prostemu ljudstvu, nemogočimi po jezikoslovnih zakonih...« (Spisi V, 87 sl.).

Levstiku je bilo osnovno časnikarsko načelo: resnica in poštenost nad vse! A to načelo je njegov list »Naprej« že po devetih mesecih izhajanja ubilo. Sam pravi o njegovi smrti v svoji parodiji »V spomin rajnega »Napreja«:

»Pravde tiskóvne te moč je zadela,
Dvakrat na tožnej si klopi sedel;
Tréščila v té paragrafov je strela,
Kterih premalo si v glavi imel.«

V »Napreju« je Levstik objavil svoj znani leposlovní odlomek »Deseti brat«, ki je popolnoma avtobiografskega značaja. Tudi svoja jezikoslovna načela je dosledno izvajal v »Napreju«, ki je bil dosedaj pri Slovencih v jezikovnem oziru pač najlepše pisan slovenski časnik. Njegova smrt pa je Levstika spravila zopet ob kruh. Šele čez nekaj mesecev je dobil službo tajnika pri novo ustanovljeni »Slovenski Matici«. Ko so Levstiku odjedli tudi ta borni kruhek, je bil zópet na cesti. Šele decembra 1865 je dobil mesto, sicer slabo plačano, a je bilo kot nalašč zanj: dekan dr. Janez Zl. Pogačar ga je pozval za urednika slovensko-nemškega dela Wolfovega slovarja. Levstik se je temeljito in obširno lotil dela. A takratna prvakarska kratkovidnost, razno natolcevanje in pa resnična potreba po skorajšnjem tisku slovarja so pripomogli, da je škof leta 1869. razpustil slovarski odbor. Levstik je bil ponovno brez kruha. Stritar pripoveduje, da mu je izguba tega dela prizadela najhujšo rano v življenju, ki je do zadnjega diha ni mogel preboleti. Veliko pa je k temu pripomogel tudi nezproslen Levstikov politični boj proti Bleiweisu in njegovim pripadnikom.

Kljub vsemu ogromnemu delu, ki ga je imel s slovarjem in z raznimi političnimi in društvenimi posli, na je pokrenil l. 1866. v družbi z Jurčičem in Stritarjem še »Klasje z domačega polja«; njega prvi zvezek so bile Prešernove Poezije (1866) z znamenitim Stritarjevim literarno-estetičnim uvodom. Poezije same je priredil za tisk Levstik, a jih žal preveč predelal po svojih jezikoslovnih načelih. Tudi svoje pesmi je hotel ponovno izdati, a se mu ni posrečilo. Prav tako ni imel sreče z natisom svojega »Bučelstva« in kesneje z Vodnikovimi pesmimi. A kot duševno večno

mladi kládivar takratnega slovenskega političnega in kulturnega življenja je obudil l. 1868. v svet znameniti literarni zbornik »Mladiko«, ki je bila znanilka nove dobe. Tudi samega sebe je vrnil zopet poeziji, katero mu je kmalu za tem poživila še mlada ljubezen do Franje Koširjeve. Toda ta ljubezen je bila glede na tedanji Levstikov socialni položaj brezupna.

Vseh nesreč, pomanjkanja in odurnega boja je Levstika tedaj rešilo nenadno Stritarjevo povabilo na Dunaj, naj mu pride pomagat urejevati njegov »Zvon«, ki ga je ustanovil l. 1870. Levstik je bil prijatelju Stritarju za povabilo na Dunaj zelo hvaležen in je prišel tjakaj 7. marca 1870. Tam je ostal nekaj čez dve leti in pol. Vendar pa Levstik nikakor ni hotel prevzeti uredništva »Zvona« in Stritar pripoveduje, da ga je bilo minilo vse veselje in je zato »Zvon« ustavil. Levstik sam pa je pričel na Dunaju izdajati svoj humoristično-satirični list »Pavliho«, da bi izlil v njem ves žolč, ki se mu je nabral. Razumljivo je, da je preganjani, v dno duše ponižani in razžaljeni Levstik iztresel v listu ves svoj gnev in z bridko satiro bičal razne vladne može, Nemce in nemškutarje, pa tudi slovenske prvake in mladince. S tem se je seveda vsem zameril in »Pavliha« je s 7. številko prenehal izhajati.

Spomladi l. 1871. je odstopil Stritar Levstiku službo kontrolnega urednika pri državnem zborniku ter mu s tem omogočil vsaj začasen kruh. Neuspeh s »Pavliho« pa je Levstiku toliko zagrenil politično borbo, da ji je za vselej dal slovo. Nič več ni hotel pisati ognjevitih političnih člankov, tudi za »Slovenski Narod« ne. Pač pa se je z vso vnemo vrgel na delo v pisarni in le sem in tja poslal v »Slov. Narod« kako jezikoslovno, zgodovinsko ali literarno-kritično drobtinico.

Naposled se je na iniciativo dr. Muya, vodje ljubljanske studijske knjižnice, z največjo njegovo in Miklošičevo pomočjo Levstiku vendarle posrečilo, da je prišel do stalnega kruha, star že 41 let. Dne 30. avgusta 1872 je bil namreč imenovan za skriptorja v ljubljansko studijsko knjižnico. Službo je nastopil 23. septembra, ko je bil zaprisežen. Z Dunaja mu je bilo slovo gljnjivo in težko, zlasti od prijatelja Stritarja, ki ga je spremil v vlak do Badna. V Ljubljani pa so Levstika pricrčno sprejeli precej številni prijatelji.

Od sedaj naprej je živel samo službi in slovenski kulturi. V politiko se ni nič več vmešaval, kakor je to sklenil že na Dunaju in kar je obljubil tudi dr. Mussy. Nekoliko se mu je še vzbudila pev-ska žila; ki jo je posvetil v prvi vrsti mladini. V Tomšičevem »Vrtcu« je pri-občil skoro najlepše slovenske mladins-ke pesmi. Za »Vrtec« je tudi sicer ve-liko pisal, največ pa popravljaj in pilil prispevke raznih sotrudnikov. Sam se je šaljivo imenoval »vsega sveta pila-tuž«. L. 1876. je ponovno hotel izdati zbirko svojih pesmi, a se je stvar ob za-ložniku razbila.

Ljubeznivo je znal Levstik v teh časih občevati le še z otroki, s starejšimi pa je bil skrajno trd in neprijazen.

V letu 1880. je vedno napredni Levstik pokrenil novo realistično literarno četo, ki si je v nasprotstvu proti Stritarjevemu »Zvonu« in celovškemu »Kresu« poklicala v življenje svoje lastno li-terarno glasilo »Ljubljanski Zvon«, ka-terega prva številka je izšla točno za Novo leto 1881.

Ob tako razburkanem in neurejenem življenju, ob tolikih gnusnih političnih, kulturnih in življenjskih bojih, ki jih je prestal Levstik, ni čudno, če so mu na-posled odpovedali živci. L. 1885. je živč-no hudo zbolel in se ni nič več popolno-ma pozdravil. Hiral je skoraj dve leti. Težkih muk ga je rešila smrt 16. no-vembra 1887.

Dovolj naj bo, dasi bi še veliko lahko povedali o Levstiku, ki je podaril svoje-mu narodu toliko lepega; »pesmi njego-ve so pravi dragi biser; proza njegova čisto zlato. In vendar najboljši dar, ki ga je podaril Levstik domovini svoji, bil je on sam, značaj njegov. Levstik je bil mož; kaj so proti temu vse tiste male hibe in slabosti njegove! Možko je bilo na njem vse: obličje in hoja, mišljenje in dejanje, govor in pisanje. Podla mi-sel, zvižaja ni imela mesta v srcu njego-vem. Kar je rekel, to je stalo; fraz ni bilo iz njegovih ust, niti iz peresa! Klan-jal se ni; ni se mogel, pretrd mu je bil vrat. In kar je največ: Vzgleđ, kako ljubimo svoj narod, zapustil nam je Levstik, sijajen vzgleđ; Levstik je bil vzor rodoljubja za vse čase!« (Stritar.)

Fran Levstik Popotnik

Dovólj sem, ljuba, živel z vami;
zdaj zópet v róko grčav les!
Če imam tórbico na rami,
ne briši ti očij zares!
V te hribe zrém ves dragi teden,
a dalje se mi v svet mudi;
né móškega imena vreden,
kdor videl tujih né ljudi.

Kdor ima v pravem konci glavo,
on vé v Jeruzalem in v Rim;
premaga solnce, dež, težavo,
i radovoljnost hodi z njim;
izkuša mnogo si po sveti
ter srečo tehta vse zemljé;
navaja ga veselje peti,
a tudi žalost mu srcé.

Kder sever goni jadra bela
do ledovitih mej svetá;
kder južna sapa razgorela
telesu dihati ne dá;
kder vesne konec né cvetoče:
popotnik je domá povsod;
nikdér si ne postavi kočé,
nikdár sem mu ne utrga pot,

Oblak nebeški ga odeva,
a v posteljo ima zemljó;
ko zopet bell dan ogreva

obrača solnce mu nogó;
po stóji suhej peš koraka,
zibéva ga po mokrem val;
stvari nové mu ura vsaka
podaje vrhu novih tal.

On ne sadi, nikdár ne seje,
nikdár mu polje ne rodi;
pri svojej peči se ne greje,
za svojo mizo né sedi:
Dobrote mnogo vender vžije;
sadi mu, seje mu ves svét;
od vsake lóze vino pije,
njegóv je ves deklíški cvét.

Nemóder je, kedór pokriva
branečega poslopja stan!
Nikóli zemlja ne počiva,
ni vódi, solncu mir né dan;
i pótnik suka se brez teže,
povsód poznan, nikdér domá;
a kdér poslednjo leže,
tam smrt mu domovanje dá.

V sedanjih časih do groba od zibelí
po cesti železni smo se zaleteli.

Fr. Levstik: Lesnike

Ti sam si kriv, ka veja zadene te v óči,
a vender glasno od néba klíčeš pomóci!

Fr. Levstik: Lesnike

Dr. Anton Slodnjak

Ali je Tugomer res Jurčičev?

(Iz gradiva za IV. zvezek zbranega dela Frana Levstika)

Ko je o veliki noči 1876. l., dne 7. aprila izšla v Jurčičevi Slovenski Knjižnici tragedija Tugomer, na videz ni vzbudila posebnega zanimanja. Stritar je sicer obljubljal v »Zvonu«
podrobno kritiko te

Dr. Anton Slodnjak

pesnitve in patetično klical: »Slovenci imamo dramo, tragedijo, zgodovinsko tragedijo! Z letom 1876. se začne nova doba v slovenskem slovstvu...« (Zvon 1876, str. 160.) toda te kritike kljub ponovni obljubi ni pohvalil, ni nikdar napisal. Celó tako se je izražal o delu, da je urednik mariborske Zore Janko Pajk slišal iz njegove pohvale »porogljivo obsodbo«. Gotovo je v tej Pajkovi razlagi Stritarjeve navdušene hvale o Tugomeru nekaj hotene zlobe, vendar Stritar nikdar ni prav vedel, kaj naj misli v tej drami, posebno, ker ga je neki dopisnik v Zvonu celo imenoval — Tugomera. »Tudi vi, gospod, (Stritar) — ni fallov — bili ste nekedaj Tugomer, kakoršen je iz početka bil; a zdaj upam, da ste takšen, kakoršen je bil po osodnem nemškem gostovanju.« (Zvon 1876,

str. 288.) Če si ponovimo še Stritarjeve besede iz njegovega oznanila Tugomera, ko pravi med drugim: »Morebiti, da nas moti nekoliko nenadno veselje, da nam osupnenje kali oko, ali zdi se nam, da je »Tugomer« drama po vsem dodelana in doveršena; misel, dejanje, besede, vse izbrano, isteklosem, in si pokličimo v spomim šaljivi prizor Stoperv, ki sta ga napisala 1870. l. Stritar in Levstik, v katerem nastopa Isteklosem, nekako posebljenje Levstikovih starocerkvenoslovanskih jezikoslovnih reform književne slovenščine, potem nas že te Stritarjeve besede vodijo do prepričanja, da je Stritar slutil, da je pri Tugomeru sodeloval njegov nekdanji sobojnik in prijatelj — Fran Levstik.

Tudi Stritarjeve besede, ki jih je sporočil 14. aprila 1876. Jurčiču — Fran Levec, ki je opravljal takrat profesorski izpit na Dunaju, in se glase: »J. se je enkrat zapredel v gosenci gnezdo, iz katerega je prilezel čist, lep metulj,« (Jurčičeva ostalina v mestnem arhivu v Ljubljani), nam dokazujejo, da je bil Tugomer Stritarju — uganka.

Ni mogel razumeti velikanskega jezikovnega napredka, ki odlikuje to delo mimo vseh Jurčičevih spisov, niti ni mogel pojmiti, odkod dovršenost, klasična umerjenost in romantična razgibanost teh veličastnih verzov, ni si mogel misliti, kako bi Jurčič spočel osebnost — glavnega junaka idealista Tugomera in ves istiniti, navidez starinski, srednjeveški, v resnici pa tako sodobni in slovenski problem.

Mnogo lažje so razumeli Tugomera ljudje v domovini, ki so doživljali pomnoženo germanizacijo v 7. desetletju preteklega stoletja. Tako je pisal ptujski odvetnik Gregorič dne 2. maja 1876. Jurčiču: »S Tvojim »Tugomerom« si se Slovencem spet jako prikupil; moderne misli v mitologični obliki so se takoj vsem dopadle.« (Jurčičeva ostalina v mestnem arhivu.)

Vendar pa razen Levčeve kritike v Soči, ki pa je žal nisem mogel dobiti, in

pa nekaterih ozkosrčnih opazk v Pajkovi Zori 1876 str. 143., kjer ocenjuje Pajk prvo slovensko tragedijo, kakor neko sračje gnezdo, kajti Tugomer ga spominja Ahila, Bojan Patrokleja, Spigtnev Terzita, Zovolj kapucinca v Valenštajnovem ostrogu itd., (celo l. 1877. in 1878. se Pajk zaletuje v Zori v Tugomera), ni do l. 1896. izšla nobena pomembnejša kritika te drame. Takrat je namreč neki anonimni kritik priobčil v Prilogi k Rimskemu katoliku daljšo analitično kritiko o Tugomeru, v kateri imenuje dramo tehnično vzorno; graja pa nedoslednost v značaju glavnega junaka, ki je sprva sicer aktiven, nato pa postane »slepo orožje v rokah Gripovih«. Zdi se mu, da je v Tugomeru preveč suženjsko posneta tehnika Shakespearjevih dram in opozarja na prednosti Corneilleove dramatične tehnike. (Prim. Prilogo k Rimskemu katoliku l. 1896., str. 59—88.)

Toda vse to me navidez še ne opravičuje, da zadajam retorično vprašanje, ki stoji na čelu tega članka. Nekoliko več upravičenosti zanje mi dajata dva Jurčičeva prijatelja: Franc Levce in dr. Jože Vošnjak, ki sta bila priobčila svoje spomine na pokojnega tovariša v Ljubljanskem Zvonu; prvi 1888., drugi pa 1890. leta. Levce nam sporoča zanimive okoliščine, v katerih se je v Jurčiču porodila misel na tragedijo o Tugomeru. »Fabulo tej tragediji je našel slučajno v Giesebrechtovi knjigi »Wendische Geschichten«, katero je nekega dne videl pri znanci svojem stud. phil. Pegamu na Dunaji. Začel jo je pisati l. 1870. v trohaji. Ko je imel zvršenih nekoliko nastopov, pokazal mi jih je. Začnem mu dokazovati, da trohaji nikakor ne prija; dramatiškimi spisom v našem jeziku, vzlasti v tragedijah ne, da je ta verz za jezik naš premalo gibčen, da je prejednostaven, tok govora prepočasen, dikcija brez vznosa. Nasvetujem mu peterostopni jambiški verz namestu peterostopnega trohaja. Jurčič mi je po daljšem razmišljanju pritegnil, da imam pravo, toda priznal mi je, da mu jambus dela preveč preglavic. Opustil je vse delo ter dramo spisal šele 1875. leta v prozi. Zdaj jo pokaže dr. Vošnjaku. A kakor jaz obliko, tako mu je ovrgel ta glavnega junaka. Jurčič apeluje zdaj na najvišjo stopinjo kriticizma na Levstika, ki je pa tudi potrdil, kar sva že obsodila midva z dr. Vošnjakom. Lotil se je nato znova prava dela in ga z Levstikovo po-

močjo zvršil l. 1878. (!) v jambih. (Lj. Zvon 1888. str. 427.)

Vošnjak pa pripoveduje to-le: »Ko je »Tugomera« zvršil, izročil mi ga je, da mu povem svoje mnenje. Tisti večer že sem ga prečital. Tragedija je bila spisana v prozi in napravila name globok vtisek. Toda spoznal sem, da je delo bolj epično, nego dramatično. Bistvena hiba je bila, da se ono usodno gostovanje ni vršilo v igri, temveč, da je jeden zavrato napadenih tal, kateri se je rešil, prispevši v domovino, tam pripovedoval o groznem zločinu. Jurčič je priznal, da je to bistvena napaka, a se izgovarjal, da takšno dejanje je težko spraviti na oder ter da se lože pripoveduje. Vender je pozneje, ko je vso igro spisal znova v jambih v 3. dejanji uprizoril gostovanje in tako ustregel dramatičnim zahtevam...« (L. Z. 1890. str. 266.—267.)

Iz teh zanimivih sporočil dveh Jurčičevih sodobnikov zvemo, da sta oba videla drugo prozaično redakcijo Jurčičevega dela. Oba pa spričujeta, da se z njo nista stringala, Levce zlasti iz estetskih, Vošnjak pa nekaj iz estetskih, nekaj pa iz narodnoombrabnih razlogov. Levce določno pravi, da je poslednjo besedo pri oceni prozaične redakcije Tugomera govoril Levstik, ki je tudi pomagal Jurčiču preliti dramo v verze. In kdor pozna Levstikovo nesebično požrtvovalnost, s katero je ta »vsega sveta Pilatuž« popravil, presnavljal, preustvarjal vsak tudi najmanjši tekst, za katerega se je zavzel, temu se ne bo zdela drzna moja trditev, ki se glasi: Levstik je na podlagi Jurčičevega Tugomera v prozi ustvaril novo dramo, Tugomera v jambih, ki je izšel podpisan od Jurčiča l. 1876.

Razlogi za to trditev, ki je ne izrekam prvi, temveč so jo že izrekli priznani literarni zgodovinarji: dr. Avg. Žigon, prof. Ivan Prijatelj in prof. Wollmann, so tile:

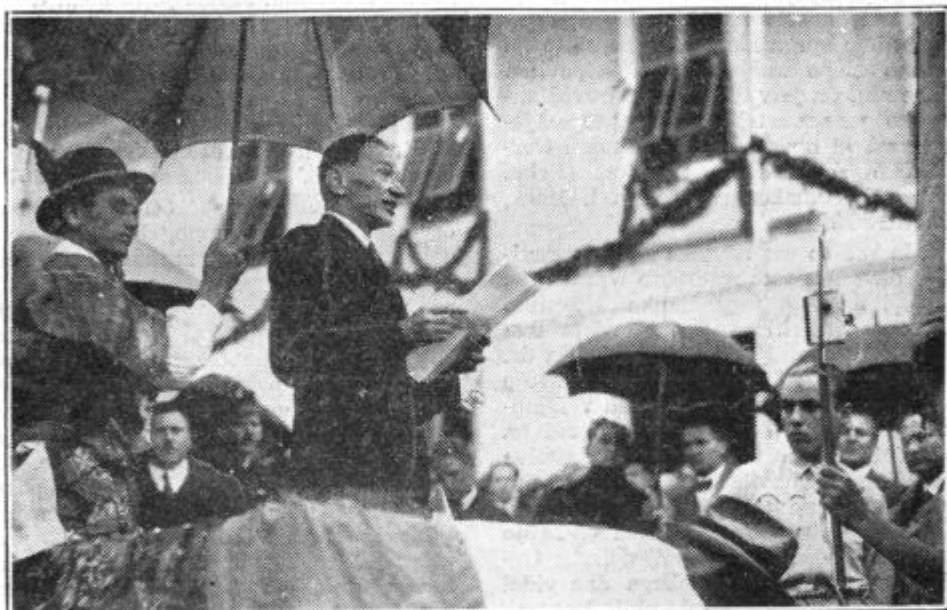
1. V Levstikovi pisateljski ostalini, ki jo hrani Licejska knjižnica v Ljubljani, se je ohranil rokopis štirih strani velikosti pisemskega papirja, ki obsega poznejšo redakcijo 1. prizora 1. dejanja tiskanega Tugomera. Da je to poznejša redakcija, kakor pa ona, po kateri je Tugomer tiskan, domnevam zato, ker berem v izvodu te pesnitve, ki je bil Levstikova last in jo hrani kot dar prof. Grafenauerja Licejska knjižnica, z Levstikovo roko zapisano opazko: »prede-lat«. In zares je ta rokopisni prizor zgoščen, zboljššan in skrajšan, v prime-

ri s prizorom, ki je tiskan v knjigi. Razen tega je v omenjenem izvodu Tugomera še mnogo stilističnih, slovniških in metričnih poprav, ki vse svedočijo, da je tudi še po izidu smatral Levstik Tugomera za svojo lastnino, ki jo je še nadalje likal in popravil. Licejska knjižnica hrani še troje drobnih lističev, ki jih je Levstik popisal z različnimi variantami iz Tugomera.

2. Levčeva vestnost nam je ohranila iz Jurčičeve ostaline njegov rokopis Tugomera v prozi, ki je nastal po pričeva-

junaškim delom za domovino. Toda Jurčič je takrat sam doživljal tragiko brezuspešne ljubezni in gotovo je marsikaj grenkega iz čaše njegove prisiljene odpovedi pljusnilo tudi v Tugomerovo dušo.

3. Takega Tugomera je dobil v predelavo Levstik, ki se je pred tremi leti vrnil iz Dunaja, ne kot zmagavec politične nepoštenosti in narodne korupcije, temveč v najgloblji duši poln žalosti, porazov, gnjeva in nestrpne pripravljenosti poseči zopet v borbo, kakor hitro bi se

Pesnik Oton Župančič govori slavnostni govor v Velikih Laščah (26. julija 1931).

nju Levca in Vošnjaka v letu 1875. Ta Tugomer je primitivna dramatizacija Giesebrechtovega poročila v knjigi *Wendische Geschichten* na str. 142 do 144, kjer piše Giesebrecht, da je neki slovanski knez Tugumir izdal svojo domovino Frankovskemu mejnemu grofu Geronu, ki je nekoč upijanil trideset slovanskih veljakov in jih dal poklati. Jurčič je v tej dramatizaciji, kakor v vseh svojih delih stopal po že izvoženem kolniku poetične tehnike, ker je Tugomerovo izdajstvo utemeljil v njegovi zavrtnjeni ljubezni in razžaljeni častihlepnosti ter tako ustvaril dokaj učinkovito, dasi popolnoma preprosto in skoraj brezdejansko igro. Tugomer je igrača strastnega, dasi pasivnega erotičnega čuvstva. Mori in izdaja, da bi si pridobil ljubljeno žensko, katero bi si brez vseh težav lahko pridobil s poštenim in

mu ponudila najmanjša prilika, na zunanaj pa hladen, redkobeseden, vezan skoraj z oblubo napram svojemu predstojniku Muysu, da se ne bo spuščal v politično in literarno borbo — grozotna žrtev, kakršno si je ustvaril narod sam v večno svarilo in v večno izpodbudo. Živ genij resnice v grobu, na katerem je zapisano: narodni izdajalec!

Kajti mnenje slovenske narodne inteligence o Levstiku po nesreči s Pavliho nam v vsej bedni kratkovidnosti jasneje, kakor bi to moglo storiti pero slehernega zgodovinarja, opisuje Tomšičevo pismo — Jurčiču z dne 26. jul. 1870., ki se glasi med drugim sledeče: »1.) On (Zarnik) daje Levstiku poročati: »Ti si imenoval Grmovnika literaričnega »gauererja« jaz pa Tebe (L.) imenujem literaričnega »buschklepperja« (razbojnika).

2.) Lastniki (Slov. Naroda) so mi striktno naložili, da moram »Pavl.« desavourirati. To sem moral storiti, ali pa iti zarad Levstikove neumnosti.

3.) Naše občinstvo razdvojeno. Ruđež, Trdina etc. imenujejo Levstika izdajalca. Našim ljudem zastoj izgovarjaš, da ne bi Levstik jedel iz dispozijskih jasli. — — —

5.) Jaz pravim, da je samostojno publicistično pero Levstikovo nesreča za narod. (Podčrt. Tomšič.) Levstik morebiti (podčrt. Tomšič) ni lump

ki jih je napisal v našem stoletju prof. Ilešič.

V kritiki II. dela Grafenauerjeve Zgodovine slovenskega slovstva namreč pravi: »Da izide pravica na dan, bo treba tudi Bleiweisove nasprotnike podrobneje preiskati po tajnih kotičkih njihovega mišljenja in čuvstvovanja; na primer nam še nikdo ni pojasnil, zakaj je Levstik I. 1872. tako naglo utihnil, ko je dobil državno službo«. (Najoptimističnejša razlaga bi bila ta, da je mož z razburljivim temperamentom padel iz — bi

Pisatelj Vladimir Levstik med svojim govorom na proslavi v Velikih Laščah (26. julija 1931). Na levi zastopnica beograjskih profesorjev ga. Ljubica Jovanović, na desni zastopnik slovenskih profesorjev g. Jeran, škofov zastopnik stolni kanonik dr. T. Klinar in rektor ljubljanske univerze dr. A. Šerko

ali takta in narodnosti naj se gre učiti k — Alešovcu. — — —

Jaz sem se dolgo branil, da ne prinesem nič o »Pavlihi«, moral sem se vdati enoglasni tirjatvi in sodbi. (Podčrt. Tomšič.) — — —

Prosim Te ne občaj z Levstikom, ki ga imajo za kupljenega izdajalca in tudi Tebe bode L. v ta grdi glas spravil — beži pred njim. — — —

(Jurčičeva ostalina v Mestnem arhivu.) Prim. tudi Tomšičevo obsodbo Pavlihe v 86. številki Slov. Naroda 1870.

Kako globoko se je vlezal v dušo samoljubne slovenske inteligence sum, da je bil Levstik od avstrijske vlade podkupljen, nam pričajo morebiti zgovorneje, kakor istodobni dokumenti, besede,

rekel — ekstaze v direktno nasprotje, v apatijo in jezljivo sobno učenjaštvo. (Slovan 1911., str. 379.)

Dandanes, ko se nam vendar vedno jasneje kažejo obrisi Levstikove orjaške osebnosti, ko nam postaja od dne do dne bolj razumljivo in kar je najvažnejše tudi dražja njegova borba za čisto slovensko besedo in dušo, dandanes ko je narodu odprta njegova korespondenca s Conradom in Muysom, ki spričuje tako častno o Levstiku, kakor bi si naj sleherni smrtnik iskreno želel, da bi naj njegova pričala zanj, dandanes, ko vemo, da bi bilo tudi telesno nemo-goče, da ne bi Levstik po strahovitih duševnih in telesnih naporih, v katerih je živel skoraj dvajset let, zahrepenel

po mirnem koticu vsaj navidezne brezskrbnosti; dandanes smo sveto prepričani, da je Levstiku bila tuja in v dno duše odvrtna vsaka misel, da bi sebi v korist, izdal interese naroda. O da bi postal večer vzor vseh naših Bežancev, ki samovoljno silijo na narodne oltarčke!

In ko se je jeseni l. 1872. vrnil v Ljubljano, kjer se mu je režal nasproti zlobno-dobrodušni smehlaj ljubljanskega rodoljuba, češ, vendar sva se sešla pri koritu, ko je celo Jurčič, otrok njegovega duha, pisal dne 24. septembra t. l. Vošnjaku o njegovem povratku sledeče krute besede: »O Levstiku sem čul, da je precej ohol in nezaupen v Ljubljano prišel. — Nič ne de. Jaz menim, da znam občevati z njim, in bom že skušal, da bo delal in da se mu izpuhti, kar ne gre ali kar je trme v njem.« (L. Zvon 1889. str. 207.), ko je morebiti ta navidezna omadeževanost, poleg drugih psihičnih vzrokov, vplivala, da je nasilno pretrgal ljubezen do Franje Koširjeve, kdo bi zahteval od moža, da bi zopet ustvarjal za ljudi, ki so ga bili prišteli med slovenske Efi-jalte. In Levstik je ustvarjal!

In po preteku nekoliko let mu prinese Jurčič svojega Tugomera, to zanimivo, dasi diletantsko zgodovinsko tragedijo. Kaj je moral pač čutiti Levstikov odisejski duh, ko se mu je porajal načrt rehabilitacije samega sebe, v tujem delu? Ali je hotel s tem podati koristen nauk svojim najbližjim? Ali pa je morebiti samo podzavestno, popravljač Jurčičevo dramo, trčil ob svojo bolečino in je vsa njegova stvariteljska sila zavenela kakor zvon in samogibno zape-la v slovenski svet pesem:

»Tvrđ bodi, neizprösen, mož jeklén,
kadár braniti je česti in pravde
narödu in jeziku svojemu!«

Tako veličastje slovenske besede doni iz Tugomera, kakor se pozneje ni več oglasilo v slovenski knjigi. Igrajte nam, prosimo vas, v slovenskem gledališču, to smртno borbo, miroljubnega, lahko-vernega in nasilne smrti umirajočega, narodiča. V njej ni sovraštvā do tujih narodov, v njej izteguje proseče roke ljudstvo, ki noče nič drugega, kakor v svojem jeziku govoriti, peti in moliti. In takih ljudstev je dandanes legijon. Uprizorite nam, tragedijo glasnikov naj-veličastnejše človeške misli sporazuma

in miru med narodi, pa naj bo njihovo ime Kristus, Tugomer ali pa Levstik.

Zato je treba iskati psihološki ključ v razumevanje Tugomera v Levstikovi redakciji, ne v Levstikovem čuvstvu neke tragične krivde, kakor to prikazuje češki lit. zgodovinar Wollmann, kajti take krivde Levstik nikdar ni mogel občutiti, temveč v odporu, ki je po 1870. letu zavladal na mladoslovenski strani zoper Levstika. Zato slutim težišče novega Levstikovega Tugomera v dvogovoru med Tugomerom in Bojanom v 5. prizoru IV. dejanja, kakor tuči v Tugomerovem samogovoru v 6. prizoru iste-ga dejanja:

»No, stojte, vi klevétniki nečisti!

Jaz gibljem še ter kite krepke nosim
in duh močán, kakor poprej nikoli!«

Ta »duh močán« je zgrabil zdaj z vse-mi silami Jurčičev tekst Tugomera in preosnoval v veličastni neizprosni prizor za prizorom, osebo za osebo, tragedijo neuslišane ljubezni in užaljene častihlepnosti, ki vodi seksualnega monomana v podlo izdajstvo, v tragedijo borca za sporazum in mirno kulturno sožitje med narodi, ki onesreči v svoji politični kratkovidnosti ves svoj rod ter se iz apostola miru sprevrže v vojaka, ki išče v smrti na bojnem polju zdravi-la za rano razočaranja v človeštvo.

S tem je odvzel Levstik tej vsebini vso srednjeveško romantično obiležje, dasi jo je oblikovno arhaiziral, ter ji je dal Shakespearjevo dramatično teh-niko. Levstikova koncepcija Tugomera je mnogo izvirnejša kakor Jurčičeva in obenem tudi mnogo bolj neodvisna od časovnih sprememb in zato sodobnejša, kakor ona. Prof. Wollmann v svoji knji-gi Slovinské drama trdi baš obratno. On je prvi primerjal oboje redakcij: prozaično Jurčičevo in verzificirano Levstikovo ter je v marsičem bistro spoznal njuno medsebojno odvisnost. Tukaj ga je motil, po mojem mnenju, nazor naših starejših literarnih zgodovinarjev, ki so Levstiku sicer pripozna-li vse mogoče zasluge, odrekli pa so mu pesniško tvorno silo, mišljenje, ki je še danes običajno pri nas. S spremembo Tugomerovega značaja, ki jo je izvršil Levstik, je nujno morala razpasti vsa stavba prvotne Jurčičeve drame, katero je na novo pozidal — Levstik. Iz te spre-membe izvira vrsta novih oseb, najvažnejša je pač Gripo, o katerem še ni sle-du v Jurčičevi redakciji, deloma pa spremenjeni značaji in odnosi med ose-

bami, ki jih je bil stvoril že Jurčič, na pr. Zorislava, ki je v Jurčičevi koncepciji »vdova slovenskega kneza in vojvode Čeligoja«, ki s svojim nenavadnim značajem tira Tugomera v umor in izdajstvo, je postala v Levstikovi redakciji Tugomerova žena itd.

Tako je bil Jurčičevemu doživljaju in dramatičnemu zasnutku odbit vrh in delo se je sprevrglo docela v Levstikov obračun z obrekovalci in klevetniki njegovega dobrega imena.

Vendar ne smemo prezreti, da so v glavnem, že nekatere komponente novega dejanja, obsežene v starem, tako da je imel Levstik pri svoji predelavi že v Jurčičevem delu možnosti razvoja in svrhu upodobitve svoje misli. Delo je skupen plod Jurčičevega in Levstikovega duha, vendar v končni, natisnjeni redakciji kraljuje Levstik v vse-

bini, obliki in jeziku tako, da jo moramo uvrstiti v Levstikovo zbrano delo, redakcijo v prozi pa v Jurčičevo. Tehnika verza, besedni zaklad, slovniške oblike, slog, vsebina vse svedoči o Levstiku. Nedvomno je, da bi brez njega bil Tugomer v vsaki Jurčičevi predelavi nekaj docela drugega, kakor je današnji Tugomer.

Kot zadnji dokaz za pravilnost našega pojmovanja avtorstva naj omenim še, da je že ob priliki njegove smrti pisal nekdo v nekrologu v Slov. Narodu l. 1887. števil. 261., da je Tugomer večina Levstikovo delo. Tudi ustno izročilo se je ohranilo do danes, ki trdi isto. O vseh teh vprašanjih bo podrobneje govora v IV. zvezku Levstikovega Zbrana dela. Za zdaj mislim, da sem vsaj medlo posvetil v to nejasno zgodbo iz naše literarne preteklosti — v spomin Levstikove stoletnice.

Fran Levstik

Sovražnikom

Razmótril sem počétje vaše,
a molčal nésem, ker ne znam;
zató na mé prokletje vaše
i srd, ki ga od vas imam.

Da bélo je, vam nésem rékal,
kar je temno, kot črni vrán;
za rokovniki nésem tékal:
zató se trn vaj zdím strupán.

Jaz nésem pópom upogibal
ní licémerom se krivil;
poniglavce sem vedno šibal:
zató vražén sem vedno bil.

Ubóštvo, skrb, od vás teptanje
i mraz i glád sem pretrpél,
izgubil zveze vse nekdánje;
pred jasli vaše nésem šél!

Pred jasli, kder se dolgoúha
redi živál, da rezgetá,
iz pólnega kriči trebúha:
»Kdor tu ne žrè, ta dom izdá!«

Pesá ste me imenováli,
ker biti nésem htél vaš pès;
od vseh stranij ste v mé ščuváli,
vaš Izrael ščuvál je vès!

Ves Izrael v rokáh z océpkí
še zdaj na mé srdítí reží,
prvakí vsi i njih prílepki
za grmi, v járkíh, za plotmí.

A vender glave ne uklanjám
ter vam ne bodem je níkdár,
i brez bojazní še oznanjam:
ti slépec sí, a ti slepár!

Fran Levstik

Knjižna modrost

Po knjígah samó ne prebiva modróst,
kot méseca v vodi ne bode,
ki, vtrjen v brezkončníc svetóv širokóst,
iz vódné te gleda posode.
To znali so davno vedívi možjé;
trobili so v gluha úšesa:
zatórej še zdaj smo otroci ljudjé;
naš rod se náúkov odtresa.

Vi, ktere pri knjígah obrastel je mah,
v živót se vrtéžni vrzíte!
Vas solze ne bódi ní rádsti strah;
iščíte, uživaje trpíte!
Namén se razgrne vam zemskíc ljudjé,
nesreča i sreča po sveti;
naj pámetnik vas i neumník učí,
kakó bi nam bilo živeti.

Ubéri v poslópja i v kóče sí pot,
tam knjígá náúkov je zlatih;
a hrabro se spuščaj na sredo povsod,
bojéč se ne stiskaj pri vratih!
Če pródalno gledáš iz daleč blagó,
pri množem jednaka veljava;
a kádar poméknil sí bliže okó,
razlóček se vélik spoznava.

I kógar le knjige debele ucé,
ka solnce pripeka po leti,
ka tékajo v morje iz morja vode,
ka zvezda po nóci nam sveti:
ta mólí! — Ker on, kar pozabil očak,
nam s hripavim grlom prepeva;
zapreda v zmotnjavo se svojo bedak
bedakom jo zópet preleva.

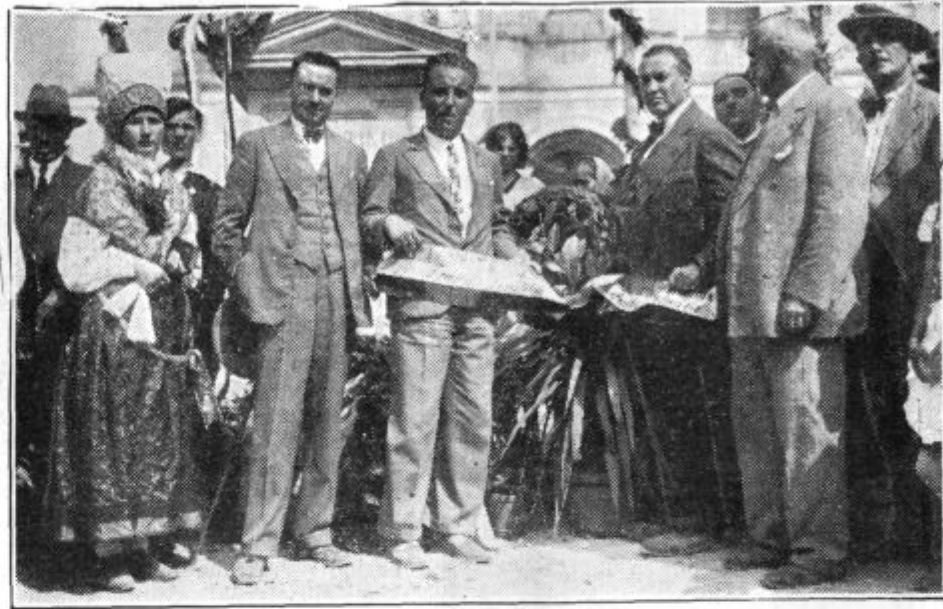
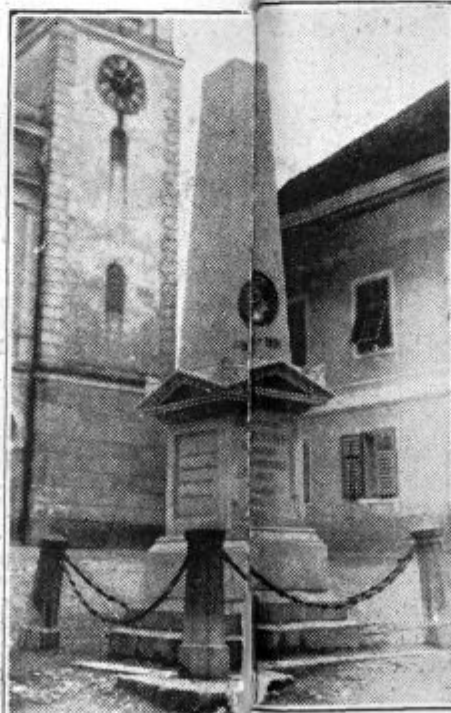

Fran Grostik
1831 — 1931

Z Levstikove proslave

Levo zgoraj: zastopniki oblasti na častnem odru (od leve proti desni): ban dr. Drago Marušič, kraljev zastopnik polkovnik L. Cvejič, zastopnik dravske div. oblasti general D. Popović in zastopnik prometnega ministrstva načelnik Ivan Dimitrijevič. Spodaj: dr. Ivan Lah za Vodnikovo družbo, prof. dr. Frank Wollman z bratislavske univerze zastopnik Slovanskega instituta, Josip Vidmar, zastopnik Slovenske Matice, urednik

v Velikih Laščah

B. Borko, Fr. Erjavec in dr. Pavel Karlin. Desno zgoraj: zastopniki Vodnikove družbe polagajo lovorov venec pred spomenik (od leve proti desni): urednik B. Borko, prof. dr. P. Karlin, prof. dr. Ivan Lah in prof. Viblyral, znani prevajalec slovenskega leposlovja. Spodaj levo: Sprevod učenk k pisateljevi rojstni hiši. V sredi: spomenik, ki so vzdali vanj pisateljevo plaketo (glej str. 352.). Desno: pogled na trg med proslavo.

Fran Levstik in naša književnost

Iz razgovora s pisateljem Vladimirjem Levstikom

Kakšno je vaše osebno razmerje do Frana Levstika?

Fran Levstik je dosegel tisto lepo, najlepšo nesmrtnost, ko ne živiš samo v literarni zgodovini, niti ne pred-

Kakor vsak Slovenec, in posebej še vsak slovenski književnik, sem mu za vse to svesten in hvaležen dolžnik. To je moje najmočnejše osebno razmerje do njega.

Če vam to ne zadošča — ali hočete kaj bolj osebnega? Kaj prav res čisto osebnega? Nu — recimo njegove otroške pesmice. Ko sem bil majhen, sem jih znal vse na pamet; še danes ne poznam nobenih lepših, spet in spet se vdajam njihovemu naivnemu čaru. To, da slavimo Levstikovo stoletnico brez lepe, dostojno ilustrirane mladinske izdaje teh klasičnih otroških poezij, je pač res bleščeč dokaz slovenske pozabljivosti!

Vladimir Levstik

vsem v tesnih mejah svojih napisanih del, ampak povsod, v duhovitosti in vsakdanjem življenju vsega naroda, v živih, neprestano klijočih in rodečih učinkih svojih dejanj. Da, pri Franu Levstiku bi lahko rekel: v učinkih svojega življenja kot dejanja...

Fran Levstik živi na primer — z drugimi vred, a vendar rezko viden, med čisto prvimi — v tem, da raste in se razvija naša književnost. On živi v našem jeziku, ki se brez njega še daleč ne bi bil povzpел na svojo današnjo stopnjo; on živi v sami naši nacionalni zavesti, v svobodnosti naše misli (kadar je res svobodna), in koncem koncev v dejstvu naše politične svobode. In živel bo v vsem dobrem, kar še bo.

Levstikova plaketa in letnice, ki so jih vzdali v Levstikov spomenik v Velikih Laščah. Bronasta plaketa je delo prof. Svet. Peruzija, kateremu je bil Levstik boter.

B. Borko

Fran Levstik o odnosu do Srbov in Hrvatov

Fran Levstik je bil kot človek v izrazitem smislu besede moč; tudi njegovi spisi razodevajo neko bolj ali manj očitno noto močatosti, odločnosti, poguma. Ritem njegovega jezika je tak kot moški korak, ko trdó bije ob tlak. Zaradi svoje močne močatosti je bil bolj ustvarjen za epika

Božidar Borko

nego za lirika. Epična poezija je moška; naši bratje onkraj Kolpe in Sotle označujejo lirične narodne pesmi za »ženske pjesme«. V liriki se izpoveduje mehak, čuvstven človek, v epiki pripoveduje o dejanjih, o junaštvu, o pomembnih dogodkih, ne pa o svojih preosebnihih bolestitih in radostih. Levstikove pesmi, zlasti krasna balada o ubežnem kralju, tudi kažejo ta epični nagib in dar; tam, kjer je preveč liričen, prehudo oseben, se mi ne vidi nič kaj pristen in užiten. Tako možat pesnik kot Levstik je bil pozneje Anton Aškerc, naš najizrazitejši epik.

Nemara se je ta moška nota že zgodaj oglasila v Levstikovi naravi in morda je v sovpadnosti možate nature in epične

poezije eden izmed notranjih, podzavestnih motivov, da se je Levstik že zgodaj s toliko vnemo učil srbskih narodnih pesmi. Levec pripoveduje o njem, da je že kot gimnazijec »najlepše junaške pesmi prve Vukove zbirke znal na pamet.« Levec nam pove še več: »Znanje slovenskega jezika in mišljenje pa je zajemal iz narodovih ust, iz Metelkove slovnice in iz srbskih narodni pesmi. Vuk je bil mlademu pesniku pravi vadecemuc in gotovo se ne motim, če trdim, da je Levstik zajel svojega Krpana iz srbskih junaških pesmi.«

Poslej je Levstik zlasti kot jezikoslovec in kritik budno zasledoval srbsko in hrvaško slovstvo, pisal o Daničičevem »Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika« in o drugih knjigah in pojavih. Ni naš namen, da bi raziskavali Levstikove stike s Srbi in Hrvati ter z njih duhovnostjo; hoteli bi samo opozoriti na Levstikov načelni odnos do Hrvatov in Srbov v zvezi z vprašanjem slovenskega jezika.

O tem nas zlasti poučujeta dva daljša Levstikova članka v listu »Napreju« leta 1863., ki ju je Levec sprejel v IV. zvezek Zbranih spisov. Članka kažeta, da se je v šestdesetih letih enako kot prej za časa ilirizma ali v poznejših desetletjih do svetovne vojne, pa zopet po nastanku Jugoslavije, v slovenskih krogih pretresalo vprašanje, ali ne bi morda bilo primernejše, če bi Slovenci začeli opuščati svoj pismeni jezik in bi sprejeli srbohrvaščino. Levstiku je dalo povod »Odprto pismo 'Napreju'«, ki ga Fr. Levec domnevno pripisuje prof. dr. Janku Pajku. Pismo je bilo naslovljeno iz Gorice in izvaja, da naj bi za proslavo tisočletnice slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda Slovenci doprinesli velik »duševni čin«, ki bi bil takle: »Ko bi se naše slovstvo zlilo s hrvaškim in srbskim, ali: ko bi se priprijeli tudi mi hrvaškega in srbskega jezika in slovstva.« Člankar se sklicuje predvsem na to, da je Slovencev samo »prgišče« in da smo sami preslabi za kulturni odpor pred veliko silo tujtstva.

Ne moremo dospeti do lastnih vseučilišč in višjih narodnih učilnic; za nje slovenska književnost nima niti potrebnih

pripomočkov. Slovensko knjigotrštvo je »ničevno in mlačno«, ker je premalo čitateljev. Očita tudi jezikovno neuglednost slovensčine in neenotnost pisave, med tem ko si od združitve s Hrvati obeta vse najboljše.

Taki nazori so se morali v tistem času precej širiti, tudi Luka Svetec jih je zastopal tedaj in pozneje; za njimi stoji večno ista skrb in bojazen, oni so refrene in iste pesmi: premalo nas je, potrebujemo zaslombe, da ne poginemo!

Kakšno stališče je zavzel Fran Levstik, ki je imel takrat izmed mladih slovenskih prosvetnih delavcev največ pravice, a tudi največ močnatosti in jasnosti, da ga odkrito zastopa?

V članku »Odgovor odprtemu pismu« je Levstik obsežno pobil vse sklepe anonimnega pisca odprtega pisma in odgovoril, kakor je zapisal pozneje, tudi onim »mlajim domoljubom med Slovenci«, ki so istega mnenja kot pisec pisma v »Napreju«. Levstikov odgovor je načelen pomenek s takratno strujo »poilirskih Ilircev«, kakor bi lahko imenovali te slovenske pristaše integralnega jezikovnega zedinjenja Jugoslovenov v šestdesetih letih.

Levstik docela pravilno zatrjuje, da se mora predvsem izvršiti književno zedinjenje Srbov in Hrvatov in pravi: »... gotova, bodočnosti izročena resnica je, da se do 3 milijone Srbov, Bošnjakov, Hercegovcev, Črnogorcev nekaj vendar mora popolnoma združiti s Hrvati v literaturi.« Levstik je kot dober poznavalec srbohrvaščine že v šestdesetih letih jasno videl proces, ki prav v naših dneh prehaja v zaključno fazo: namreč spojitve

srbske in hrvaške književnosti v eno. Mnenju, da bi se mlačno slovensko knjigotrštvo razživilo in povzdignilo, če bi sprejeli najsorodnejši jezik, katerega govori več milijonov ljudi, ugovarja Levstik s tem, da naše ljudstvo hrvaških knjig in časnikov ne bi kupovalo, ker jih ne bi zadosti razumelo. Ker Hrvatje ne bi brali nič več nego zdaj, Slovenci pa mnogo manj, ne bi slovstvo imelo od književ-

Oblakov kozolec, kjer je Levstik baje rad pisal

ne spojitve nikake materialne koristi.

Nadaljnji dokaz, ki ga navaja Levstik zoper upustitev slovensčine, je ta, da bi nastopila večja nevarnost potujčenja, če bi »vzeli narodu jezik iz knjige in ga pahnili v omiki za petdeset let nazaj.« Značilno je, da se Levstik pri tem ozira tudi na strah pred zedinjeno Italijo in pravi: »Slišali smo namreč, da želé ravno mejo potegniti od Bolca na Idrijo, potem na Postojno in odtod na Reko, da bi jim torej ostalo pol Notranjske, vse Goriško in Istra s Primorjem in otoki.« Bojazen, ki se ni uresničila ob ze-

Hiša Levstikovega soseda Jožeta Oblaka, v kateri je našel Levstik svoj drugi dom

dinjenju Italije, marveč petdeset let pozneje.

Tretji Levstikov argument je: Ali bi nam bilo tako lahko, kakor se nekaterim zdi, »v knjigo tako vpeljati hrvaščino, da bi južnoslovansko slovstvo izmed Slovencev zares dobivalo izborne, slavne pisatelje?« Levstik tudi na to odgovarja zanikujoče in nato resumira svoj odgovor s sklepi, da nasvet »odprtega pisma« ne obeta v slovstvu: 1. čisto nič materialne koristi niti nam, niti Hrvatom; 2. da nam Slovincem grozi gotovo duševno škodo; 3. da je blagonosna vpeljava hrvaškega jezika v slovensko slovstvo čisto nemogoča, ker bi se potem Slovinci ne mogli naučiti nikjer tistega jezika, v katerem naj bi pisali.«

Naposled pravi: »Ljubimo in čislamo dobro znano miloglasje, bogastvo in sposobnost hrvaško-srbskega govora; toda ljubimo in čislamo tudi slovenščino, ki je v miloglasju za srbščino prva med slovanskimi narečji, v bogastvu pak skoraj enaka hrvaško-srbskemu, iz katerega pa tudi lahko zajemamo besede, kolikor in kadar jih koli hočemo, ako nimamo svojih.«

V polemičnem članku »Še nekaj v zadevah odprtega pisma« se Levstik bavi z izvajanjem Ljudevita Tomšiča, ki se je ustavil predvsem pri slovniški plati tega problema. Tu še odločneje in jasneje zagovarja svoje stališče, da je treba slovenščino v interesu vseh Slovanov, zlasti pa južnih Slovanov, trebiti, čistiti, raz-

vijati; tu postavlja zahtevo, ki v polni meri velja še danes, da začnimo medsebojno čitati knjige: Slovenec srbsko-hrvaške, Hrvat in Srb slovenske; »potem več ne boče treba priporočati, da bi jemali hrvaške ali srbske sestavke v sredo slovenski pisanih v knjige in časopise, ker to se boče samo ob sebi godilo, kakor so atiški pesniki v domače narečje vpletali druga narečja, kadar se jim je to zdelo potrebno. Po tacem poti, menimo, da se najnaravnije združimo.«

Vprav klasične so naslednje Levstikove besede: »Slovensko in hrvaško narečje se nam zdita podobni dvema rekama, tekočima iz istega vira, zasuknenima poznejše vsaka po svojej, blizu druga druge tekočej strugi, vprav zato je naša sodba, da ni treba kopati vodotócin, po katerih bi eno strugo popolnoma usušili, vodo iz nje obrnovši v sosednjo strugo; ampak ravnati se nam je po naravi same vode, ki vedno preminja svojo strugo; skrbeti nam je, da se obe strugi zlijeta počasi zopet v eno, kakor sta iz početka imeli samo en izvor.«

Tako je gledal Levstik v šestdesetih letih na jezikovno in književno zedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev. V samem jedru je tako gledanje jugoslovensko, kot bi rekli danes, a prav zaradi tega nič manj slovensko, ker je jugoslovenstvo kulturna sinteza, združitev delov v celoto, ne pa premoč tega dela nad onim.

Fran Levstik

Lisica — žalnica

Basen

Živéla sta mož in žena. Žena umrje, a možu se steži v srci, ter gre iskat žalnice. Ko ide po poti, sreča ga medved in ogori: »Kam li, mož?« »Žalnice iskat; žena mi je umrla.« »Vzemi mene!« Starec povpraša: »Ali znaš plakati?« Medved zavrči: »m—e!« »Ne uméješ,« reče mož, »tako ni dobro; glas je grd!« Mož stopi dalje; gre, gre, in sreča volka; vpraša ga, a tudi ta mu ni po volji. Gre dalje ter naproti mu priteče lisica: »Kam ideš, stavec?« »Žalnice iskat; žena mi je umrla.« »Mene vzemi,« dé ona. »Znaš li plakati?« Lisica zaplače vele milo: »Mož-i-mel-že-ni-co; zju-traj rá-no-jevsta-já-la, mo-ži-vse-le-pó-o-prá-la, ju-no, ka-šo-je-va-rí-la, in-mo-ža-re-di-la.«

»Dobro,« reče mož, »ti si rojena k temu poslu.« Privede lisico domov, posadi jo ženi k nogam, ter lisica začne plakati, a sam ide kopat jame. Ko se mož vrne, ni v izbi ni starke ni lisice. Uže davno je bila ubežala lisica in od žene dobode same kosti. Plače mož, in začne samovati.

Fran Levstik

Glumači

On dan pri nas imeli smo glumače,
Ki so glasno po ulicah trobili,
Z velikim bobnom k sebi so vabili,
Da gledat šli stvari bi nedomače.

Ljudjé so tekli v zanke njih zvijače
I támkaje so muru se čudili,
Ki so tatjé sami ga počrnili,
Da z njim slepé neumne postavače.

Takó kateri mej Slovenci vpije,
Rojakom lehkovernim oznanjuje,
Da srce mu za národ krepko bije.

Res množica verjame vse mu rada;
A on za svojo čast samó se ruje,
Če ga dobiček svoj ne vzpodbada

Mi kličemo vsak dan v molitvi: Izbavi nas zlega!

A tiho si mislimo: Udri tega i tega!

Fr. Levstik: Lesniko

Fran Levstik in Franja Koširjeva

Znano je, kako vlogo je imela v življenju našega klasika Franja Koširjeva. Priključimo si v spomin dobo, ko so se vršili šinom naše domovine prvi sokolski tabori; pri enom izmed prvih in najslavnejših je

trobojno zastavo čakala je množica ljudstva Sokola in na čelu deputacije več kot 20 deklet, okinčanih s cveticami. Zala hčerka Koširjeva iz broda prišla je za besedo ter pozdravila s presrečnim govorom društvo...

Franja Koširjeva kot dekle
(Po portretu I. Tomca, slikarja v št. Vidu)

imela vidno vlogo tudi takrat že komaj razcvetela, zala in inteligentna Franja Koširjeva.

Sokolski tabori so bili za tiste čase veliki dogodki. V »Slov. Narod« z dne 4. julija 1868 št. 39 je objavil sam Levstik opis enega izmed njih pod naslovom: »Opis izhoda Sokola in slavní sprejem v okolici ljubljanski, v Ježici, v Spodnjih, Srednjih in Zgornjih Gameljnih, v Smartnem, v Tacnu, na brodu, v Vižmarjih, Št. Vidu in v Šiški«. Nas na tem mestu najbolj zanima tale pasus:

»Tu na meji pred Tacnom je bil eden najlepših trenutkov vsega izhoda. Z veliko

Stoteri živio klici doneli so tem z mflim navdušenjem govorjenim besedam, po katerih so brhka dekleta obdarila Sokolce z lepimi šopki. V imenu Sokola zahvalil se je Sokol N(oli) ter navdušeno na zdravje zaklical vrlim domorodnim Slovenkam, znanim zaradi njih lepote po svetu.

Ob tej priliki je tedaj Levstik prvič ugledal Franjo in se ji — 16 letnemu dekletu — po vseh pravilih predstavil. Tu je usoda že izpisala prvo stran velike življenjske tragedije našega Levstika.

Tako, kakršna je bila Franja Koširjeva ob prvem srečanju z Levstikom, jo je pozneje naslikal slikar Franjo Tomc. Slika se

danes hrani v rodbini bivšega vel. župana Baltiča in jo je naš list prvi reproduciral. Franja je sodila o nji, da Tome ni zadel drugega kot barvo njene obleke.

V 61. številki »Slovenskega Naroda« iz l. 1869. modruje Fran Levstik o vižmarskem taboru takole:

malih deklic, ki so kakor ljubljanske pozdravile Sokole in okinčale njih zastavo z lepim trakom. Govorila je v imenu vseh svojih tovarišic Franja Koširjeva iz Tacnja pod Šmarno goro takole: »Dragi slovenski bratje, vrli Sokolci! Krepka perutnica slovenstva je ljubijanski Sokol. Dočakal je

Franja Koširjeva kot žena

»Mi ne želimo taciš spartanskih mater. Zadovoljni smo z majhnim. Zadovoljni smo, če se našim prostejšim deklicam toliko pogled razširi, da bodo kot matere prihodnjega narodenja znale ceniti vrednost šol za svoje otroke. Ravno, ker je taciš za Slovence in naš narodni napredek zavedajočih se Slovenk zelo nemnogo, nas je veselilo pri vižmarskem taboru videti deputacijo 30

že bil težke čase, velike viharje. Zadel ga je bila celo smrt, iz katere se je zopet pre-rojen vzdignil v novo življenje, kakor ptič Feniks iz plamena ter zopet mogočno letal po krasni slovenski domovini. Sokol bodi ena izmed neutrudnih straž naše narodnosti in zato naj vzdigne svoja veličastna krila povsod, kjer se naš zatirani narod bori za svoje in svojih dedov svete pravice. Tu-

di današnji zgodovinsko važni sveti dan, v katerem se je na vižmarekem taboru zbralo toliko tisoč Slovencev od vseh krajev, da pred velikim Bogom na ves glas izrekajo, kaj zahteva njih bodočnost, vidimo krasno sokolsko perje in nad njim visoko sokolsko zastavo: Vrli Sokolci! Ljubljeni bratje! Pozdravljam vas v imenu tacenskih Slovencev ter v njih imenu Vam podajam ta trak, vijudno vas proseča, da ga privežete na svojo ponosno zastavo v spomin današnjega velikega dneva. Ozirajte se nanj ter nikdar ne pozabite današnji dan, v katerem ste ga sprejeli, ko soglasno izreka toliko tisoč ust razcepljenega slovenskega naroda. Nosite ga po slovenski zemlji in ostanite zvesti sinovi svoje domovine, kakor ste bili vedno dozdaj. Bog vas živi, mladi bratje, krepki boritelji slovenskega prizadevanja.

Zanimivo je, da je trak, ki ga je izročila Koširjeva Franja Sokolu na vižmarskem taboru in ki še danes krasi staro, častitljivo zvezno zastavo, oni, ki je krasil Franjino obleko tedaj, ko je leto preje — 28. junija

1868 — pozdravila Sokole na tacenski mej in se prvič srečala z Levstikom.

Darovala je ta trak in prevzela na izorovanje njegovega vezenja z zlatom. Tako sedaj nosi stara zvezna zastava osebno relikvijo Koširjeve Franje.

V bolezni pred smrtjo je Franja večkrat izrazila željo, da bi videla še enkrat ta modri trak izza svojih mladih let, s katerim jo je družilo toliko lepih spominov. Njena okolica pa ji ni izpolnila te želje, ker se je izogibala vsega, kar bi jo spominjalo smrti.

Za duševno obzorje in narodno zavest mladostne Franje Koširjeve je značilno tudi to, da je bila že v tistih letih naročena na srbski list »Glas Crnogoraca«, ki je izhajal v Pančevu in da je že tedaj gladko brala cirilico. Tako stoji nositeljica Levstikovega ženskega ideala pred nami kot 16 do 17-letno dekle.

(Iz članka v »Življ. in svetuc«, knjiga II, str. 1029, po pripovedovanju hčere Franje Koširjeve ge. Baltičeve g. uredniku B. Borcu.)

Dr. Anton Debeljak Zapiski ob Levstikovem Zbranem delu 3. zv. 1931.

Neki ljubljanski dnevnik je naznanil to izdajo s pripombo, da je to vsa proza Restenskega gospoda, kar seveda ni res, ako prav obsega pričujoči snopič 453 strani. Z

Dr. Anton Debeljak

užitkom prebiram daljše stvari ne vem že kolikič. A priklepajo me tudi krajši sestavki, tako prevodi, natisnjeni v Vrteu, pri katerih je bil naš jezikoslovec tu pa tam nemara samo kum, popravljač. Dogodbica s »Slamico« (278) je močno podobna lužiško srbski z naslovom »Trije dobri prijatelji«

lji« (Naša radost, 1930, str. 95), le da ima Laščanova vzrokosloven zaključek.

Segavost in šaljivost, zdrava zabavljica — vse je oblečeno kar se da v kmečki kroj, ponekod precej starinski. V prvi vrsti je izrabljena govornica iz Velikih Lašč in okolice, nekaj je prispevala Bela Krajina, n. pr. konči (vsaj); Stajerska, n. pr. tota, prè; Koroška, n. pr. prega (zaponka). Kadar je najbližji izraz očividno potvorjen po tujem vplivu, n. pr. pri moji veri, hodi naš trebilec na pošodo k Hrvatom ali Srbom: kakor mi Boga in moje duše (96), tudi k ostalim Slovanom: Rusi so mu prepustili raznoščilka namestu sumljivega krošnjarja oziroma kramarja, čeprav se je poslednji rodil v slovanskem hramu. Zeleč označiti pristno seljaštvo, ne zameta niti sploverskih skovank, kakršna je barenblago, četudi je za trdno videl v prvi polovici germansko sestavino. Sličen zgled: teh misli se verbe gaj (93), kar je menda iz vorbeugen, ogniti, iznebiti se. V Loškem potoku je neblagoslovljen kos pokopališča prihranjen za vrbegance, samomorilce. Te sem si razlagal iz vervegen, po navedenem besedišu pa sodim, da so to izobčenci, ki so jih izogibamo... Kadar pa ni treba več inventarizirati, daje L. prednost izvirnejšemu nazivu. Brž ko je pri Erjavcu zvedel za skrkljiča, ki bi mogel nadomestiti škrate (Schratt), ga je etiološki postavil v nar. pripovedko, namignivši na skrkniti = skrčiti.

A. Gradnik je nedavno predlagal, naj bi prevajalcem na uslugo kdo zbral večjo skupino ljudskih kletvic in vzklikov. Kje bi tak skupljač našel obilnejšo biro nego pri Levstiku? Vse polno je otel pozabe tudi krepkih, neobrabiljenih in neobjavljenih rečenic, ki jih zaman iščeš po Pleteršniku. Izrazilo našega stoletnika je mnogotero, primerjaj soznačnice na početku »Popotovanja«: starikava baba, babuza, babuška, babina, ali v »Neumnem volku« (31): mrtvičina, crkotina, mršavina, mrha. Spretno si zna pomoči v kočljivem položaju z evfemizmom ali olepšico: na Dunaju ni plotov, da bi se človek ponižal; mejnike postavljati = isto ko česen saditi v Gabrščekovih Goriških pripovedkah; tisti del, ki mora v šoli največ trpeti, itd.

Levstikova opomnja, da Dolenjec ne poje, kako je neprenehoma iskal »vedno trepetajoč, da neslovenski piše«, Marsikaj so zanjimci zavrgli, ker je posegal predaleč nazaj. Ali se je res še za njegove dobe govorilo: na nogū, kakor čeblja v zafrkljivem »A. Čebuli« (180)? Dosti starine zadeva ujevsko sklanjo, po kateri je prikrojen daljnok volkovi (325), kakršnega moji rojaki še včasih izustijo v: sinovi. Kakor Stritar omahuje i njegov starši vrstnik pogosto med odidem in otidem. Poslednje mi še izza mlada zveni v ušesih, dasi je prvotni predog o t, običajen v ruščini, vobče slovensko očuvan edino še v sestavi: otrok (lat. infans = negovoreč). Semtertja sem naletel na sumne poudarke: kmetjé, zvezénj, od gladi itd. Imamo li opraviti z naliko ali pa s tiskarskim maličem kot pri: njej želji (290), fikelj za firkelj (395), obrzica za obrsica (400), napuganuye (441) in še kaj?

Levstikova opomnja, da Dolenjec ne pozna slane (42), ne velja za vso nekdanjo

politično Dolenjsko. Težko še bo kdo slutil, da je prezdanski (315) iz Prezida (184). Poleg moške oblike rabijo sosedni Potočani: večkrat Prezda v žen. spolu kot česka z e d', z d i. Ob imenu Jernej (243) bi kazalo upoštevati Ramovševo razlago iz Sent-Bartolomej, pri Kranjcih (446) pa Koštiálovo: Krajinec. Sv. Gora, na kateri se majki božji na čast pleše — ni li odtod naziv okolice Plesci? — nikakor ne more biti dva dni hoda od Loža (223), neimenovana nje vrstnica (184) pa je Kozji vrh, ki pa mu domačini rajši pravijo Zalostni vrh. Ob Učenem zajcu (354) omenim potoško vražo, da se je rokokoški čudak Parovič, s katerim se bavi Fr. Albrecht, kakor se je pred Jurčičem i Vraz, po smrti preličil v konja in njegova žena v kobilo ter da vozarita po svetu kakor za živa. Ob Brdavsu (412) že Grafenauerjeva Čitanka V. namigava na hribovca Brdjanina iz srbske narodne pesmi. Urednik dr. A. Slodnjak je poleg svojega poklica v pišem času dovršil velik posel, ki zahteva dokaj truda in muda. Zato mu ni zameriti pomotic iz naglice, n. pr. zamenjava zgage s kolcanjem (436); valiček (440) je Nudelwalker, a ne mlinčnica, razvaljalnica, t. j. deska za testo; bravit se (397) ni goniti se, pač pa teliti se. Prvič sem trčil ob glagolnik s povratnim zaimkom: klanjaje se (31), medtem ko na moški zanj nam. srednjega zanje zadenemo večkrat, n. pr. Golarjeve kitice »Sejalec«. Enako str. 15: nebo, v katerega... Na splošno rečeno: urednik ni tolikšen purist kot Breznik ali Koštiál in drugi povojni aristarhi.

Kakor onkrat Ivan Cankar tako prihaja danes France Levstik med svoje Sikambre, ki poslej časte, kar so doslej sežigali.

★

Fran Levstik

Pauliha in voznik

Pauliha je koračil preko polja.

Na potu sreča voznika, kateri je »mirom konje tepel in priganjal, da so vedno tekli. Voznik vpraša Paulihe: »Morem li do noči dospeti v mesto?«

Pauliha odgovori: »Lehko, če bodete polagoma vozili!«

Voznik si misli: »Ná, ta je res pravi tepec,« ter še huje pretepa ubogo živino.

K večeru se je Pauliha baš tod zopet vračal domov, kar najde še sredi pota znanega voznika v veliki zadregi.

V hudem diru sta konja z vozom zadela v nékov pricestni kámen in kolo se je strlo. Ker daleč okrog ni bilo kovača, prisiljen je bil voznik nočiti pod milim nébom.

»All vam nisem dejal,« nasmehne se Pauliha, »ako hočete privoziti v mesto, da vozite polagoma?«

Fran Levstik

Naša nesreča

Kaj čaka drage naše domovine?

Vsi viri nje živjenja so odprti od nekdanj, i polagoma jo k smrti samó slovenskih grehov kletva rine.

Sramotni dan, ki bode zadnje sine kropil stidč jej na mrtvaškem prti, brez solze pokopaval rod zatrti — ta dan poplača nam vse naše čine!

Izdajstvo, samoljubje i mehkóta trepét, domač razpor, neskrb, slepóta, i svojstvo, s katerim opicam smo si v rodi;

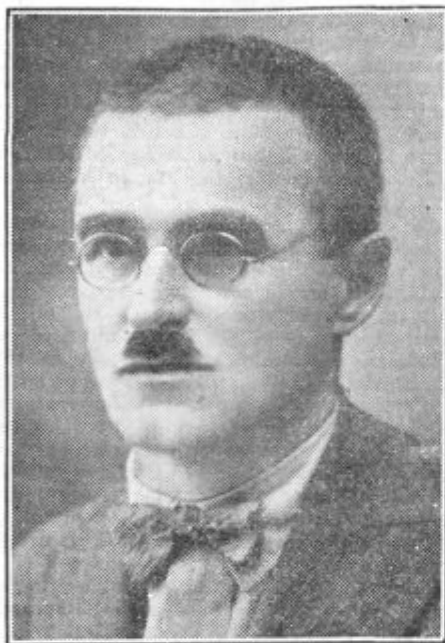
do vsega gnus, kar s tujstva k nam ne hodi: to šiba naša je, ta nas stvorila v nesrečno ljudstvo — a ne tuja sila!

✻

I. Koštiál **Srbski Martin Krpan**

Leta 1870. je objavil srbski pisatelj Stjepan Mitrov Ljubiša v almanahu »Dubrovniku« povest »Kanjoš Macedonović«, ki jo je sam imenoval »paštrovsko pričo iz XV. vijeka«. Ponatisnila se je l. 1882. v »Pripovjestih« in l. 1923. v Živanovičevih »Primerih nove književnosti«.

Ivan Koštiál

Ta povest je zelo slična Levstikovemu »Martinu Krpanu«, objavljenem v »Glasniku« l. 1858. Vsebinska je na kratko tale: Kanjoš Macedonović pripelje iz Paštrovic v Benetke na svoji ladji olje, vino, loj in kože. Beneški »žbiri« ga primejo in zahtevajo 30 odstotkov za sv. Marka, zase pa »za pijačo«. Med tem, ko skuša Kanjoš priti do doža, da bi se pritožil zaradi te krivice in nasilja, zve, da se je neki furlanski hrust dožu izneveril ter ga izzval na dvoboj; ker je pa dož že star, se išče namestnik, da bi se bojeval zanj.

Kanjoš se odpravi domov v Dalmacijo, pa pove na skupščini, da iščejo Benečani borca, ki bi se bojeval s Furlanom. Skupščina sklene, da se mora Kanjoš bojevati za doža. Naš junak se napoti nazaj v Benetke, doseže pravico in ubije velikana. (Pred bojem se še pogovarjata tako šaljivo in prijazno kakor Brdavs s Krpanom.) Dož objame in poljubi rešitelja in mu ponudi svojo edino hčerko za ženo. Kanjoš to hvaležno odkloni, češ, da se pri njem doma »svak ženi u svome jatuu«; tudi po-

nujenih cekinov ne sprejme, ampak se zadovolji s pismom, da smejo Dalmatinci svoje blago v Benetkah prodajati »slobodno bez carine« (kakor sme Krpan trgovati angleško sol nezacarinjeno) in z obljubo, da dobi trg, kjer se izkrcava dalm. blago, ime »Riva degli Slavonic«. Toda nehvaležni Lahi so prav kmalu požrli besedo: naložili so zopet carino na blago iz Dalmacije in prekrstili trg v »R. degli Schiavonic« (zaničljivo; Ljubiša pravi: »Ime preokrenu u nisko i podlo«). Tudi minister Gregor in žena cesarja Janeza kažeta grdo nehvaležnost Krpanu, rešitelju mesta in vladarja!

(Glej tudi K. Segvič: Martin Krpan i Kanjoš Macedonović. Hrv. kolo V. 1909. — Op. ur.)

Fran Levstik

Naša vas

Stojé ne holmu hiše tri,
pod holmom pótok čist šumi,
in ribice tam plavajo,
po vodi se vzigravajo.

Orehov, jablan, hrušek, sliv
ob kočah je v samih njiv;
precvitajo, diše vzpomlad,
jesén rodé okrogel sad.

A v sencí drevja sádnega,
pod brambo króva hladnega
vročini skače kup otrok,
ki golih glav so, bósih nog.

Nad njimi tičice pojó
in gnezda si skrivaj plétó;
pomladi tam se veselé,
drugám jesení odleté.

Za kočó vsako ulinják
šumi od zlate zore v mrak;
bečele pridno letajo,
medú ljudém obetajo.

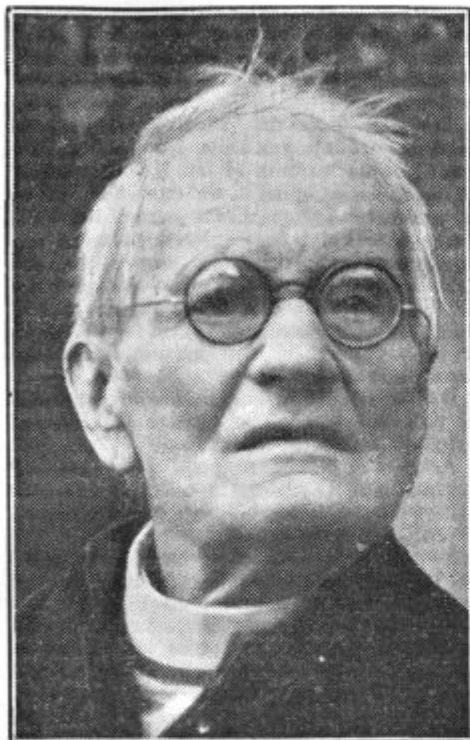
Razgléd je s hólma lep takó,
da vabi srce in okó:
tam góre so, a tod poljé,
in travnici tam zelené.

Po górah cerkve so okrog,
moleče k nebu v sinji lok;
a vsaka ima zvon glasán,
ki póje, ko se bliža dán.

Minilo vže je nekaj let,
kar šel sem s hólma v beli svet;
a vtisnil se mi je v spomín
do črne jame globočin.

Tomo Zupan o Levstiku

V naslednjem priobčujemo zanimiv odlomek pisma, ki ga je pisal (18. VIII. 1931.) prelat Tomo Zupan na Okroglem upokojenemu gosp. župniku Ivanu Vrhovniku v Ljubljani.

Tomo Zupan

Miklošiča — oklevajočega med juridištvom in slovanščino — je Kopitar ne prav veliko pred svojo smrtjo trajno pridobil za slovansko vedo. Monumentalen je njegov klic do Miklošiča v besedah: Lassen Sie diese »Zigeuner«! Kopitar tudi v izrazih ni zapanjal suknje — bil je prav pravi Gorenjec: — še malo od Repenj gori — kot da je prav istiniti Podtriglavan — Kopitar je Miklošiča rešil in težko je udarila Miklošiča njega prezgodnja smrt.

Krog leta 1866. me je Levstik pripravljal za slovenski gimnazijski izpit pri prof. Miklošiču na Dunaju. Stanoval je takrat v kanoniški hiši prav nasproti stolnemu župnišču, kjer je bival tisti kanonič, ki je bil šenklavski župnik. V prvem nadstropju te hiše so bili prostori za Zlatoustega (poznejšega ljubljanskega škofa, op. ur.) sestro Katro in vso kanonikovo opravo. V drugem nadstropju je bival Zlatousti, v tem času infulovani dekan ljubljanskega kapitlja. Tu

sem gori so prihajati ti, ki so ga namenili obiskati.

Pod streho gori nad svojim stanovanjem je pa pozidal prostorno sobo. Stalo ga je veliko, ker vsakemu podpore deleč, nič ni imel. Sestra Katra mi je rekla: Naš gospod vsacega obleče. To lepo podstrešno sobo je pripravil pisatelju Levstiku. Tako je naša gospode Levstika spravil pod streho! Sem gori sem prihajal k Levstiku, da bi me bil pripravljaj za slov. gim. izpit pri Miklošiču. Pojasnil mi je sicer veliko, vendar le ne premnogo, ker mu je bila staroslovenščina predomača tvarina. Razlagal mi je sanskritščino, s katero se je ravno ukvarjal, a meni ni bila v nobeno korist. V tej sobi je imel, kar je bilo tiskanega v takratnih slov. razmerah. Vse preučivši in tudi naše poddialekte, mi je nekokrat zabrusil: »Saj mi Slovenci nimamo nobenega jezika.« Tako so se mu namreč naši dialekti in dialektičiki v glavi mešali. Če kedo med nami, je pač on imel vso najčistejšo slovenščino v glavi, kakor si je je naučil od Kopitarja, Metelke in Miklošiča. Sel je pa v besedah večkrat čez mejo: to je zahtevala njegova narava in slovensko samooboževanje.

Z Miklošičem sta si dopisovala, ker Miklošič je pač dobro vedel, kaj je Levstik, zato je pač Miklošičeva sodba o njem mironodajna, ki je dejal: Pero bi preperelo v roki temu, ki bi hotel slovenskemu ljudstvu slovar pisati...

Od urejevanja slov. slovarja ga je — brez dvombe tihoma udarja prav njega — najmanj odrinil dekan Zlatousti, ki je v enomir z dr. Gregorijem Krekom iskal slovenskemu slovarju urednika. Konečno je urednika dobil v osebi prof. Maksa Pleteršnika, ki je menda v 12 letih, šole oproščen, sestavil slov. slovar, kakor bi ga takrat ne bil nikdo. Grda je zato slov. strankarska laž, da je Missia izročil slovar Pleteršniku. Priznati se pa mora Missiju, da je on zbral krasne črke, s katerimi se je natisnil Pleteršnikov slovar. Natiskoval se je namreč šele v škofa Missia, ne škofa Zlatoustega času. A Pogačar in Missia sta izproševala Pleteršniku odpuste.

Materijal za slovar je pa stolni dekan Pogačar po večkratnih posetih pri Oroslavu Cafu prejel popolnoma brezplačno od njega. Ta materijal je podlaga Pleteršnikovega slovarju; ne pa drago kupljena Zaločarjeva zbirka, za katero menda Pleteršnik ni dal piškavkega oreha. Za ta slovar so po uvodnih besedah slov. slovarja dijaki Alojzniki pod nadzorstvom takratnega prefekta prof. Tomo Zupana Cafove listke po alfabetu uredili... To je bilo delo takratnih mojih gojencev, da je hiša odmevala od teh prefektovskih naporovanj. Veliko Alojznikov ni dan za dnem razen stvart za šolo mesece dolgo ničesar drugega delalo, kakor urejali so Cafove besede za slo-

var. To je bila učilna. Hoteli pa so narodu vdani gojenci — narodu ustreči. Prof. Pleteršniku pa bi bilo veliko ljubše, da bi bil pustili Cafove listke, kakor so bili, mesto da so jih bogoslovci v Ljubljani prepisovali na pole in po prepisu redoma Cafove lističe v znak — da so prepisani — ugonobljevali. (G. župnik L. Vrhovnik se ne snominja, da bi se bilo to godilo. Ur.) Pleteršnik bi bil namreč na teh listikih bral mnogo Cafovih opazek, ki jih potem več ni bilo. Teh ugonobljevalci, se vé, niso prepisovali.

Miklošič je Levstika cenil tudi takrat, ko je bil jela in pila potreben in se je izrazil ob bohotnejem Poljaku rekoč: Kar tako pride do mene in hoče, da bi z njim fraterniziral.

Vsa Levstikova soba, ki mu jo je privedil v svoji hiši stolni dekan Pogačar, je bila natrpana knjig.

Popolnoma ves dan je med njimi sedel Levstik. Spisal je tu tudi več pol za slovar, akopram je vedel, da z njegovim slovarjem ne bo nič. Imel je Levstik nenavadno lepo roko in vse te krasno spisane pole je slovarjev urednik Pleteršnik v roko dobil.

Radi matematike se Levstik v osmi šoli ni podrgel maturitetnemu izpraševanju. Popolnoma silil ga je — da bi bil tem načinom mogel na dunajsko univerzo — na maturo prof. Metelko, a brezuspešno. Rekel mi je: Raji se vsih teh knjig na izust naučim, kakor da bi se pustil iz matematike izpraševati. Čuden se mi ta njegov strah pred matematiko že zato zdi, ker je v nižjih gim. raz. pač dobre rede moral imeti tudi v matematiki, sicer bi ga hišni vodja Pogačar ne bil pripravil škofu Wolfu za sprejem. V katero šolo je vstopil kot alojzijeviski gojenec, ne vem, to berete v gim. šol. katalogih. Berete, če jih niso požgali. Jaz n. pr. sem po prof. Perneta roki rešil vse maturne naloge vseh nas osmošolcev, da jih niso požgali. V vojski je vladalo na gimnaziji požiganje. Čemu to, ne vem. Ker Levstik ni imel osmošolske mature, ni mogel na univerzo, ko bi bil tudi denar zanjo imel.

Tem načinom je Zlatousti Levstika reševal lakote.

Levstikova rodovina je morala glede jezika nekaj posebnega biti. Zlatousti mi je pripovedoval, da nikogar slovensko govorečega ni mogel tako težko razumeti, kakor njegove matere. Prišla ga je namreč vprašat — kako se vede sin Alojznik. Levstikovi ljudje so tako govorili — čisto blizu njega rojeni Stritar pa tako.

Pri Žibertu v Šiški so praznovali 1858. stoletnico njegovega (Vodnikovega) rojstva. Meni osmošolcu je dal vodja Zlatousti ključ ter me pustil k Žibertu. Določno vam moram povdarjati vodiovo zaupljivost, ker jaz ne vem, če bi bil komu za ponoči hišni ključ oddal. Obenem je pa s tem znamenano tudi njegovo veliko narodno srce...

Vodil je vso narodno veselico pri Žibertu dr. Lovro Toman, ki ga v njegovi vsestranski gibčnosti do danes med Slovenci ni dosegel nobeden. Polnoči je nazdravil Vodnikovemu spominu. Izpivši je vrgel steklenico v kot — to mu je bila prirojena šega — da je nobeden več oskrnil ne bo, — je rekel. Zašklefetale so šibre v kotu Vodnikove rodne sobe. Tu je sedel pri mizi tudi Levstik, takrat moj neznanec. Tudi tu nisem govoril z njim nobene besede. Kazalo mi je še gimnazijcu molčati, akopram sem bil z dr. Tomanom dobro znan. Neznanec sem se od Levstika ločil — mu tudi neznan.

Kranjska netaktna enostranost je pred kratkim prodaji zaklenila Levstikove pesmi, če se ne motim: 14 let. Ko so prestale to ječo, so je spustili na dan. Kupivši je in prebravši je, se nisem mogel načuditi, kako je še kaj takega bilo mogoče. Levstikova morala in prirojena vernost naj bo naši mladini in starini svitla luč. Kritiko teh besedi prestanejo tudi njegove leta dolgo zaprte pesmi. A pri nas je bilo in je še vse mogoče! Biti narodnjak in slovenstvo zatirati — to je v nas eno!

Da Levstik ni šel na dunajsko univerzo, je tudi ta nesreča, da nista z Miklošičem ustmeno mogla občevati.

A on kot človek ni proti meni ne žale besede imel. O nobenem takratnih slovenskih prvakov. Taka blagost. Niti enega mi ni črnil.

Menda je na Jančem, pripetila se takrat velika narodna nepravilnost, česar se pa natančno več ne spominjam. Vi boste vedeli. Popolnoma jokaje mi je Levstik o tem pripovedoval, kakor je bilo. V narodovo nesrečo so nas potegnili ti, ki so bili od prvega do zadnjega Levstiku vsi nasprotni. Sai se je njih najmlajši takrat z vsem nam znanimi besedami izrazil: »Sterben soll der Hund!« In kdo je bil ta Hund? To je bil versko in moralno tako neoporočeni Levstik, kot je to mogoče le nedolžnemu otroku. Menda (a Vi boste dognali) je takrat Costa moral popustiti težko priborjeno županstvo?

Osoda posebno še zaprtih knjig je pa mladostnemu veletalentu Levstiku šla tako do srca, da je prav ta slovesni večer pri Žibertu v Šiški tužno govoril o zaprtih pesmicah in končal z žalostno vso kranjsko nemarnost označujočo nemško besedo: Die verfluchte Nation, die mir diese par schuldlosen Zeilen unterschlagen hat!

In kako se je Levstik znal maščevati, ki ga je uradno neobsojenega vendarle v ječo zanrla slovenska neomadeževanost njeni vrvaki?

Če ga je tudi osoda prisilila do kake hude besede, da posamezni človek ni še narodni prvak. In ko bi bil prvak, zaradi naroda mu je odpustil tako hibo: on, ki je slovenski narod tako nosil v srcu, kakor naj bi ga nosil v srcu tisti Slovenec, ki bi mislil, da je Slovenec največji, kar jih je bilo in jih je do danes.

Fran Levstik

Zveženj *

Primskovec je pripovedoval: »Ko sem bil še mlad, nisem hodil po svetu, kakor zdaj hodim. Tudi hišo in ženo sem nekdanj imel. Ženo mi je vzel Bog a hišo hudič. Bodi si, kakor je. še mal dečák sem bil in krave sem pasel ter za birmo hodil k nauku. Nčil nas je gospod Pokljuk. Oči je imel krotke, kakor bečelica. Vsi smo ga radi imeli. Nikoli nikogar ni udaril ni po glavi ni po roci, vse je naučil zlepa in skrotka. Na svetu vse mine; tudi Pokljuku je bilo tretja iti iz našega kraja. Kadar se gospod kam drugam premiče, tedaj vselej slovo jemlje. Peklenski bi pisano gledal svojih ovčic, ako bi od njih šel brez slovesa. Tudi Pokljuk je slovo jemal. Bolj sem ga želel poslušati nego po svetu pogledati. Prosil sem očeta in matere, a rekli so: »Zjutraj ženi past, ob desetih pojdi k maši.« Jokal in branil sem se, a vse nič ni pomagalo. Treba je bilo zjutraj iti past. Doba je bila jesenska, torej rosa za rana in za večera zeló mrzla. Vendar sem bos gnal živino. V prste me je zeblo, da sem poskakoval in kadar je katero živinče kaj gorcega kje vrglo od sebe, naglo sem tekkel in vstopil z obema nogama, da bi se ogrel. A vse to bi neizmerno rad bil pretrpel, samo da bi mi bilo slišati slovo gospoda Pokljuka. V cerkvi, katera je bila majhene pol ure od mojega pašnika, pozvonil, in vedel sem, da se zdaj začne pridiga. Kaj bo govoril gospod Pokljuk? Ali bo kaj slovesa jemal tudi od nas, ki nas je tako rad imel? In kako ga bode jemal? Morebiti nas je uže vse pozabil? — Vse to mi je šlo po glavi. Bridko sem jokal. Ako bi bil imel peruti, zletel bi bil v cerkev, a kaj pomaga, saj bi vendar ne bil smel. Krave in voli bi v tem časi naglo zavili v sosedovo repo, ki je bila še na nji-vi in to zeló blizu ondukaj. Vse nič ni pomagalo. Na paši je bilo treba ostati in — jokati. Mine dobre pol ure, in zopet pozvonil. Nu, zdaj je pridiga minila, rečem ter ves miren zakurim ogenj, kar mi poprej ni prišlo ra misel ter se jamem greti in korun peči.

Gospoda Pokljuka nisem doma potem nikoli videl. Ko sem zrastel, hodil sem po svetu; kupčeval sem namreč. Pridem v Ljubljano ter zvem, da je gospod Pokljuk na Dobravi za župnika. Veljaj kar veljaj, videti ga hočem, in hitro se odpravim na Dobravo. Gospod Pokljuk je bil uže star, vendar še podoben tistemu, ki smo ga otro-

* Mnogi izmej čitateljev me povpraša, kaj je to zveženj. Ob kratkem hočem povedati, da je zveženj domača, po Istri in Primorji navadna beseda, katera znači: zvezane stvari, torej Heft; Fascikel, — in tudi, kar mi kranjski Slovenci z nemškoj besedoj imenujemo culo. Tukaj nam zveženj rabi namesto cule.

ci tako neizmerno ljubili. Ko se dogovoriva, reče, kako je ponosen in kako vesel, da ga tako živo in hvaležno pomnijo može, kateri so v otročjih letih njegov uk poslušali. Ustavi me torej in prenočil sem na Dobravi. K večerji pride tudi kaplan, gospod Kračún, zopet znan, kajti pred poldrugim letom je bil tudi on pri nas. Po večerji smo bili veseli, v božjem strahi kozarce nagibali in govorili to in to. Prišli smo tudi na strahove. Ta je povedal to, óni je povedal óno, a vsi smo povedali vsé, kar je bilo tamkaj na vrsti. Vse sem uže pozabil, tega vendar še ne, kar je pripovedoval gospod Kračún. Rekel je: »Ko sem bil v Mirni peči, prišli so ljudje k izpraševanju za velikonočno izpoved, kakor vsako leto hodijo, koder se svet še kaj Boga boji. Meni so bile tisto leto v delež dane žene. Tako se nameri, ko neko dopoldne zvršim izpraševanje, da odidó vse domóv, samo ena, gospodinja znane hiše, plakáje ostane pri meni. »Nu mati! kaj novega, da plakate?« rečem. Ona jame pripovedovati: »Kaj ti ne! še nikoli nisem slišala kaj takega, kar je nas letos zadelo. Če nam vi, gospod, ne pomagata, sama ne vem, kam se denemo!« Jaz odgovorim: »Povedite vendar, kakova je ta preglavica, ki vas tako tare?« Ona: »Oh preglavica je res, da bi rajša trpela vsako drugo.« Jaz: »I povedite nu, kakšna je ta preglavica!« Ona: »Tako čudna je, da je bojim povedati, ker me je strah, da bi ne verjéli, a vendar je vse res, kakor bodem pripovedovala.« Jaz: »Kako je torej?« Ona: »Nekakšno čudno znamenje nas pregnanja uže tri leta. To je ruta za vse štiri vogle zvezana v zveženj.« Jaz: »To bi čudno bilo, da bi se takega zveženja tako bali, da plakate!« Ona: »Vendar je res. Najprvo ga on dobi neko nedeljo jutro po zimi v hiši na mizi, ko se je k prvi maši odpravil. Prinese k moji postelji, ko sem še ležala ter mi reče: »Kaj si to na mizo dela ta zveženj?« »Jaz nisem nič dela? Kaži, kaj je!« Odvežem, in v ruti dobodem stare, platnéne ženske rokave iz tistih časov, ko so nosile še za vratom in za pestjo modre, trakovom podobne obrobke. Jaz gledam, in ga vprašam: »Na mizi si to dobil?« On reče: »I lejte si, na mizi! Ali ti nisem rekla?« Odgovorim mu: »Kaj deš, čegavo je to? Jaz takega nimam, dekla ne, a druge odrasle ženske ni v hiši, prenočil zdaj tudi uže 14 dnij nobeden ni pri nas. Ali so bila okna zaprta?« On: »Lepo te prosim! Po zimi so okna po dnevi zaprta, a kam li, da bi ne bila po noči.« Sama nisem vedela, kaj bi si mislila. Naposled rečem možu: »Vrzi pod kad, in pojdi k maši, da ne zamudiš.« On vrže, kakor sem rekla ter odide.

Ves dan mi ta zveženj ni šel z uma; vendar sem se bala pogledati. Potem je bilo

pokoj mesec dnij. Ob meseci necega jutra dekla vstane ter hiti v kuhinjo, da bi za kosilo zakurila, in vsa plašna priteče z lučjo nazaj v hišo, kjer sem jaz bila uže običena. »Oh mati, pojdite gledat, kaj je ta ognjišči.« Jaz grem ter zopet najdem sredi ognjišča — strahoviti zveženj. Ustrašim se, da bi se zelje ne bila mogla nobene stvari; a dekli vendar nisem hotela povedati in zatorej rečem: Daj sem, vem kaj je! Nekaj umazane preobleke, v perilo pripravljene.« Možu zopet vse povem. On reče: »E kaj! Kje je rónnica, da z njo sneg odkopljem ter jamo naredim pod hrúško kravájnico, ki je uže stara in gnoja potrebna.« Res je šel in zveženj pod kravájnico zakopal. Mir je bil zopet mesec dnij. Doba je šla uže na pomlád, ko neko jutro hlapec prinese zveženj v hišo in reče: »Sam ne vem, kako je to moglo biti, da sem to stvar na podu in pridévku s senom izpulil davi, ko sem živini klajo narejal.« Spogledava se mož in jaz. Vendar se on hitro domisli in hlapcu reče: »Daj sem, daj! Jeseni je vsenu spala tista stara sémenarica, ki vselej pri nas nočuje, in vem, da je sirota nekaj tacega imela saboj, kar je potem sirota potem pozabila na pridévku.« Hlapec je verjel in oddal, a dekla na srečo ni bilo ondukaj. Mož hitro vzame rónnico, od-

koplje kravájnico in res pod njo zvežnja uže ne najde. Ko se vrne, vse pove in mi reče: »Vzemí in vrzi ga v žitnico v tisti predál, ki je zmirom prazen.« Stori; a zveženj si je bil v glavo vtepel, da ne bode miroval mej namí. Kaka dva, trikratí sem ga strahóma v žitnici pogledala, in res je pokojno ležal, kamor je bil položen. Kaj se ob meseci zopet zgodi? Hlapec in dekla sta bila zjutraj oba vkupej v hlevu ter najdeta zveženj v jaslih. Zdaj uže ni bilo mo-goče zakrivati. Povedala sta si, kar je uže vsak njíju poprej o tem zvežnju vedel in plašna sta v hišo priletela oznanjat. Prijeti se ga ni drznil nobeden. Mož, ki je bil zmirom pameten, reče z glasnim smehom: »Ne vem, kateri je večja baba dekla ali hlapec, da se mrtvega zvežnja tako bojita.« Ide ter meni za saboj namigne. Reče mi, naj z družino o tem nič ne govorim. Skril je zveženj v uljnjak pod bečelne panjí, v séno, misleč jutro dan iti v gozd, in tamkaj ga sežgati. Ko zjutraj pride ponj, vidi bečelne panjí vse razmetane, a zveženj je bil na vrhu, kakor bi se hotel veselo režati: mislili ste me v strah prijeti, a ne dam se ne! Mož panjí poravná, ide potem vendar v gozd, zakuri ter zveženj vrže na ogenj. Zgorel je res, a grozno je smrdelo, kakor je rekel.

Fran Levstik

Lisica zdravica

Basen

Živéla sta mož in žena. Móžu iz rok uče grah in zleti pod tlak. Grah stvóri kál ter skóraj vzraste do stropa. Starec vzame sekiro, podere streho ter izseka v stropu skvóžnjo (luknjo). Grahovo stébló raste, ter priraste do neba. — Kako bi lí mogel mož pogledati mu na vrh, kako natrgati sebi in žéni stročja? Misli ter zleze na grahovo stébló. Leze, leze, prilze do neba, ter izséká na nebu skvóžnjo, zleze v nebo. Čudno gleda: tam stóji vino, cvrtje, povitice in lonec kaše. Mož se najé, napije in leže spat. Naspí se ter potem zleze spat na zemljo in reče ženi: »Starúha, oj starúha, kakšno življenje živé v nebesih! Vínó, cvrtje, povitice ter na vrhu še lonec kaše!« »Kako bi lí mogla jaz tja priti, dedec?« »Sédi v meh in jaz te ponese.« Starka zléze v meh. Mož prime meh z zobmi in pleza v nebo. Leze, leze, leze, a stárki se jame tožiti v mehu, in zato povpraša: »Ali je še daleč, dedec?« »Daleč je še, stárka!« Zopet pleza, pleza, pleza. »Ali je še daleč, dedec?« »Na polu poti sva!« Starka uže tretjé povpraša: »Dedec, ali bodeva skóraj?« »Bodeva hitro tam,« hoče reči mož,

a tedaj zdrsne meh izmej zób in žena zleti v mehu na zemljo ter se vsa pobije. Mož se doli spusti po grahovem stéblu, pobere meh, pogleda vanj, a v mehu žena mrtva.

Mož od doma otide in gorko plače. Sreča ga lisica ter ogovori: »Mož, kaj plačete?« »Kako bi ne plakal? Žena se mi je ubila.« »Molčíte! Jaz jo oživim.« K nogam jej pade, rekoč: »Stvóri mi to! Kolikor bode treba, plačam.« »Dobro zakuri pod banjo, prinesi mešiček moke, lonec masla in stárko, a sam stópi pred duri ter ne glej mi v banjo!« — Mož zakuri pod banjo, prinese, česar je treba, in stópi pred duri. Lisica ide v banjo, zapre duri ter začne umivati kosti; a ne umiva, nego samo gloda jih. Starec povpraša: »Kako je je?« »Uže se premika,« reče lisica, glodáje ženo. Potem pobere kosti, zloži v kot in se zaklada z moko. Mož čaka, čaka, a potlej vpraša: »Kako je uže, strijna?« »Uže sédi,« odgovori lisica, a sama se masti z maslom. Ko lisica vse pospravi, reče: »Zdaj odpri duri na stežáj.« Mož odpre, a lisica puhne iz banje ter zbeži domóv. Starec vnide ter vidi same oglodane kosti pod klopjo, a moko in maslo pojédeno. Možiček ostane potem sam samcat.

Urejuje Ivan Podržaj. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

kri ne dela nepokoja; v mladosti ji pa ni zamere, da je bila dvakrat poslala h krstu. Zakaj pa je sveti krst? Blagor nu, kdor ga prejme! Vzlasti ženske imajo zasloambo pred Bogom, ker se v sreči rodovitih letin krstijo tolikokrat, kolikor pogáč snedó. Ljubi Ice, vé m, da porečeš: »Kako je to?« Tako je to: déte je materna kri in kader krstijo, krstijo materno kri, toraj krstijo mater; zakaj kdor kolne mojo kri, mene kolne, toraj tudi, kdor krsti mojo kri, mene krsti. Moškim, akoravno jih ta milost nekoliko oplazi, vender ne dela tako obile koristi; ženskim bolj, posebno tistim, ktere je sreča pogledala skozi tako veliko okno, da svojemu otroku celó ne poznajo očeta, kakor je bilo pri moji ljubljeni špeli.

Lica njenega obrazka so bolj rudeča od rože, bolj od žrjavice, pred katero stoji ves dragi dan. Koža pak se ji nabira lepó v petelnčke, kakor bi jagode nízal.

Opraviľáci res pravijo, da se ji grbavšči in da bi jo bilo dobro pogladiti z razbéljenim likovnikom. Ali záte vé m, akotudi je nisi videl še nikoli na tem svetu, vender gotovo znaš, koliko hudodelstvo pred gospodom so take beséde. Jaz jim celó pravim špelokletje. Nikoli bi ne prišle take grdobje čez prag mojih ust, ali pa skozi razklano peró na list, ko bi ne hotel ž njimi tebi, ki sem za gotovo preverjen, da ti priča vest, kaj je vséč Bogu in ljudém, pokazati, kolika je hudobja grešnega sveta.

Moja draguša ima večí nos, nego je bil v presveti Visoki pesmi nos Salomonove ljubice, ktere ga so primerjali stolpu kralja Davida. Zdaj vidiš, koliko je moja nevesta — oh, da bi le res bila moja! — blagonosneja od Izraelke. In pa zobe, kako bi ti rad popisal zobe, ko bi jih smel! Ali da jih tudi smém, vender bi jih ne mogel, ker jih nisem še videl, kar sem živ; zakaj vselej, kader se koli smeje, ustnice ožema, kakor mokro gobo. Tudi ko govori, jih noče odpreti, ali pa se obrača v drugo stran. Grešni ljudje zopet kvasijo, da zató, da nima več zoba v glavi razun dveh črnih smrdljivih kočnjakov; all jaz bi lahko prisegel na mašne bukve, če je treba, da zató, ker noče nikomur pokazati prečudne lepote svojih zob, kteri so gotovo čistíji od snega, belíji od prave slonove kosti. Če ne dá meni gledati te svoje lepote, kravar jo je uže videl, to vem; ali pa mu jo morda misli pokazati še le potem, ko se poročita. Blagor njemu, gorje meni, pa tudi njemu gorje, da ga po noči samega srečam!

Špelka ima na glavi dve nebeško lepe kiti v kolač zasukane, ali pa ji visijo po prostornih plečih. Tata so rekli: »Kite drugače sukaj, ali pa jih odstrizi! Tvoji kuzni so, ko dva mišja repa.« Kar koli pravijo tata, vse rad verjamem; ampak mora naj me hodí tlačít po noči in po dnevu, če so zdaj zadéli resnico. Krasnejih las nikoli še ni bilo na svetu, kar je Bog ljudí ustvaril. Kakošno mora biti še le tisto tisto, kar ubogi revni grešnik po dnevu ne smé videti,

po noči pa ne more! Oh, roke se mi tresejo, ko to premišlujem, srce pa mi déla v stopah in gotovo ga je slíšati v sosedovo krčmo, akoravno pivci tam pojó in kričé, da ni čuti grmečega Boga.

Menil sem, da mi kaj pomore križev pot na gorenske hribe in tolste nove maše, da mi morda scéli ranjeno srce: toda z domu sem se bil spustil bolan, vrnil sem se pa še trikrat bolj hromoten na srcu. Ice, meni več ni zdravila! Zdaj menda véš, ali ne, zakaj sem ti moral popisati špelo. Nisem djal, da ne sodi prenašlo? Rad bi ti v lice gledal, ko bereš moje pismo. Vé m, da gledaš debelo ko zajec, kader spi. Nikar mi kaj ne zameri!

Fran Levstik

Diguž

Oj Diguž, ti svetokriški kovač!
ki imaš obraz i nos potlačen,
nemilostiv si, hudoben si mož,
ker s kládivom v babo režiš razkoračen!

Vsa črna ti goni zakrpani meh,
s kropilom kosmatim ógljije néti;
žarjávica nánjo od jeze cvrčí,
i tvoje okó se od jeze jej svéti!

Nikoli se, glupec, nési učil,
zakaj spoštovat' je ubogo ženico;
ti dobro premislil nési nikdár,
kakóvo bábišče ima pravico.

Ne véš li, da ženska je slaba stvar?
Potrpi njene zbodljive zabave!
Sam vidiš, koliko z mehom trpi;
ne bodi, ne bodi presvoje glave!

Bedak si, ker mečeš Katro na tla;
neznane ti ženske so, Diguž, navade!
Ka nési vedel še tega do zdaj,
da vsaka sama prehitro pade?

Človeško življenje prečudno je Bog namesil,
in nekaj déklét na kljuko za hudo leto obesil.

Zatorej z lučjo moški težko se najde,
kateri od prve ljubezni svoje ne zajde.

Kdor ljubil je déklíci dve, izkusi tri,
a ona, če drzna je, šest jih na teden vlovi.
Fr. Levstik: Lesnike

Levstikova proza, priobčena v tej številki,
je vzeta iz III. knjige Frana Levstika zbrano delo. Uredil dr. Anton Slodnjak.

Fran Levstik

Kmet in sodnik

Pasel je kmet sodnikova goveda ter imel tudi svojo kravo, katera je hodila z gospodovimi govedi. Dogodi se, da se pobode sodnikova krava s kmetovo, in kmetova krava ubode sodnikovo do smrti. Ondaj kmet brže bolje teče k sodniku: »Cestiti gospod, vaša krava je umorila mojo kravo.« — »A kedó je kriv, neumnik! Ali jo je kedó naganjal?« — »Nihče je ni; same so se sprjele.« — »E kaj češ dalje, živinčetu ni sodbe!« — Tedaj kmet reče: »A šujete li, gospod sodnik, moja krava je umorila vašo kravo.« — »A a! čakaj, da pogledam v zakon (postavo),« ter poseže z roko po knjigo, a kmet ga prime za roko: »Ne boste, Bog in božja vera! Kadar niste moji kravi gledali v zakon, ne boste niti svoji!«

Fran Levstik

Blaznik v cerkvi

Žirovnik od Sv. Duha pri Loki neko nedeljo do polu dne, ogrnjen, kakor po navadi, s črnim plaščem rudeče pódlake in klobuček s ptičjim perjem lepó v roci držoč, tam zadaj v cerkvi stoji pri vélikih vratih pod orgliščem, prislonjen s hrbtom na zid, a desno koleno preloživši preko levega, čakáje, kedaj se začne péta maša.

Mnogo ljudij je drlo v cerkev, a vsak se je pokrópil kolikor toliko z blagoslovljeno vodo, ki je bila ondukak blizu vrat v posebni posodi, podobni prostornemu keblu. Mej drugimi ljudmi pride tudi blazen človek v sveti hram božji, ter se jame zeló čuditi, kakó li je to, da ljudjé sami sebe po nepotrebi močijo. Za tega delj povpraša naslonjenega žirovnika: »Ali so neumni káli?«

Žirovnik odgovori: »Zakaj? Ne vidiš li, da so pobožni?«

Blaznik mu reče: »Domá kričé náme, da sem jaz neumen; a zdaj vidim, koliko sem razumnejši od vseh, kar jih v cerkev hití! Kadar gre dež, naglo bežé pod streho, a zdaj se tukaj samí kropé in močijo. Kdo jih silí!«

Žirovnik mu veli: »Neuma! To je blagoslovljena voda, véš, in kdor se z njo pokropí, izpira svoje vsakdanje grehe.«

Jedva blaznik to začuje, mahoma steče, vzdigne posodo in vso izlije náse. Ljudjé so se zasmejali ter ga vprašali, če se misli utopiti.

On jim odgovori: »Žirovnik mi je dejál, da se s to vodo izpirajo vsakdanji grehi; a jaz menim, kar je dobro, tega nikoli ni preobilo. Če priduje, samó kropiti se, koliko večja korist bude ako me opere vsa posoda!«

Žirovnik mu je odgovoril: »Tak si, kakor ón, ki je v žeji namesto kozarca vode hotel izpiti vse jezero.«

Fran Levstik

Lisica in petelin

Basen

Gladna (lačna) lisica sliši o polu noči na visocem drevesi petelina peti. Rada bi se z njegovo pečenko mastila, a drevo je previsoko, da ne more do njega priti. Poprime se zvijače. — »Ej kako si lep, dragi moj petelin; samo tega ne umejem, da se ti hoče tako zgodaj peti!«

»Jaz naznanujem dan,« reče petelin. —

»Kaj dan?« čudi se lisica, »anti je še tema in ljudje tudi še spé.« —

»Tega li še ne veš,« odgovori petelin, »da mi uže rano vemo za dan, ter ga s kuropénjem oznanjamo?«

»To je krasno,« reče lisica, »to samo proroki vedó! O dragi moj petelin, kako lepo si bil točkar (ravno kar) zapel. Zopet zapoj, da bi te slišala!«

Ko petelin drugič zapoje, začela je lisica pod drevesom plesati. — »A zakaj plešeš?« vpraša jo petelin. Lisica odgovori: »Ti poješ, a jaz treba da plešem od velicega veselja. Tvoje krasno petje me k plesu izpodbuja. Ne lažem, ako rečem, da si ti mej vsemi ptiči prvi. Ti je nadkriljuješ s svojim lepim perjem, s svojim miloglasnim petjem, a najbolje s tem, ker znaš tudi prorokovati. O pridi doli k meni, mili ptič, da te objamem in poljubim!«

Petelinu ugaja pohvala zvite laskávke in res zleti z drevesa doli k lisici. Takój ga lisica popade, nasmehne se mu in reče: »Nisi ti prorok ne! Da si ti prorok, to bi znal, da te jaz nikakor ne želim objeti in poljubiti, nego da te želim pojesti.« Zdajci mu odgrizne glavo in požré budalatega petelina.

Ne verjemi ónim, ki se ti dobričajo! Naj ti tudi izkušajo ugajati, vendar ti kopljó jamo, da te pogube.

Fran Levstik

Cerkev na góri

Oh kóliko moških i ženskih ljudij

I mladih i starih na góro

Ob rómarskej palici móilit hití,

I délat za grehe pokóro!

Jaz v góro ne hodim, ostajem pod njó,

Ker túkaj je mója cerkvica,

V katerej srcá mi kraljica

Obséva s prestóla se z glórho zlató.